

مطالعات مرحله دوم آمایش استان کرمان و بازنگری مطالعات مرحله اول (ویرایش نهایی)

**فصل اول: تحلیل وضعیت استان کرمان
۱-۳-۷- جمع بندی و نتیجه گیری از وضعیت اقتصاد
(نقاط قوت و ضعف، فرصت و تهدید)**

کارفرما:

سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان کرمان

مشاور و مجری طرح:

جهاددانشگاهی استان کرمان

۱۳۹۵

فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
۱-۳-۷- جمع بندی و نتیجه گیری از وضعیت اقتصاد (نقاط قوت و ضعف، فرصت و تهدید).....	۱
۱-۳-۷-۱- ویژگی های اقتصادی جمعیت	۱
۱-۳-۷-۲- زمینه های فعالیت اقتصادی بر حسب بخشهای اصلی	۵
۱-۳-۷-۲-۱- بخش صنعت و معدن	۵
۱-۳-۷-۲-۲- بخش خدمات	۱۲
۱-۳-۷-۳-۲- بخش کشاورزی	۱۷
۱-۳-۷-۳-۳- عرصه های فعالیت اقتصادی	۲۱
۱-۳-۷-۳-۱- اقتصاد شهری	۲۱
۱-۳-۷-۳-۲- اقتصاد روستا	۲۹
۱-۳-۷-۳-۳- نواحی خاص	۳۵
۱-۳-۷-۴- اقتصاد کلان استان	۳۸
۱-۳-۷-۵- ساختار فضایی فعالیت های اقتصادی	۴۵

۱-۳-۷- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از وضعیت اقتصاد (نقاط قوت و ضعف، فرصت و تهدید)

استان کرمان از لحاظ جمعیت نهمین استان کشور و با در بر گرفتن بیش از ۱۱ درصد از وسعت ایران پهناورترین استان کشور دارای اقلیم متفاوت و پتانسیل بالایی در بخش‌های مختلف اقتصادی است. که در این بخش به اختصار به جمع‌بندی نتایج بدست آمده از بخش‌های مختلف اقتصادی پرداخته می‌شود.

۱-۳-۷-۱- ویژگی‌های اقتصادی جمعیت

- افزایش شتابان باروری و رشد سریع جمعیت در دهه بعد از انقلاب اسلامی و کنترل مولید و کاهش مستمر باروری در دو دهه اخیر منجر به تغییرات بنیادی در ترکیب سنی جمعیت کشور شده و هرم سنی و جنسی جمعیت را در بستر انتقال از جمعیت جوان به جمعیت میان سال و در نهایت سالخورده قرار داده است. براساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در آبان ۱۳۹۰ جمعیت استان برابر با ۲۹۳۸۹۸۸ نفر بوده (۵۰/۴۳٪ مرد و ۴۹/۵۷٪ زن) که در مقایسه با سرشماری عمومی نفوس و مسکن آبان ۱۳۸۵ متوسط رشد سالانه جمعیت معادل ۲/۰۷ درصد بوده است. بیش‌ترین جمعیت در سال ۱۳۹۰ متعلق به گروه سنی ۲۰-۲۴ سال (۱۱/۹ درصد جمعیت) بوده است.
- هم‌اکنون ویژگی منحصر به فرد جمعیت کشور تراکم جمعیت در سنین فعالیت و اشتغال است و با خیل عظیمی از جمعیت واقع در سن کار و فعالیت مواجه هستیم. با توجه به ظرفیت موجود، در صورت برنامه‌ریزی مناسب برای استفاده از این جمعیت عظیم نیروی کار می‌توان منتظر جهش ارزنده‌ای در توسعه کشور بود.
- با توجه به اینکه در حال حاضر ساختار جمعیت در سنین جوانی تمرکز دارد، می‌توان پیش‌بینی کرد که ساختار جمعیت کشور در سال‌های آینده تغییر خواهد کرد و به تدریج شاهد تبدیل جمعیت کشور به جمعیت میانسال و در نهایت سالخورده خواهیم بود.
- بار تکفل در استان کرمان طی سالهای ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ به ترتیب مقادیر ۲،۷، ۳،۶، ۳،۴، ۲،۸ و ۲،۹ را داشته است. که بیشترین این مقدار در سال ۱۳۶۵ بوده که ناشی از افزایش جمعیت در این دوران به دلیل وجود جنگ و سیاست‌های تبلیغی افزایش جمعیت بوده است اما به تدریج این شاخص به دلیل ایجاد شرایط شغلی جدید روند کاهش به خود گرفته است و در سال ۱۳۹۰ مجدد افزایش یافته است. ما این کاهش نسبی بار تکفل به طور متوسط نسبت به سال ۱۳۶۵ ناشی از کاهش نرخ زاد و ولد، افزایش نرخ مشارکت

زنان به دلیل افزایش سطح تحصیلات، افزایش سن ازدواج، تغییر فرهنگ خانوارها به سمت مصرف گرایی در سالهای اخیر و در نتیجه افزایش نیاز اقتصادی خانواده اشاره داشت اما افزایش یک درصدی بار تکفل در سال ۱۳۹۰ در استان می تواند ناشی از افزایش جمعیت و تعداد تحصیل کردگان در سن فعالیت و نبود شغل برای آنها باشد که منجر به افزایش بار تکفل خانواده ها شده است.

- در تمام سال ها و در تمام بخش ها تعداد و درصد شاغلین مرد نسبت به زن بیشتر بوده است. در تمام سال های مورد مطالعه به استثنای سال ۱۳۹۰ درصد شاغلین مرد بخش کشاورزی نسبت به سایر بخش ها بیشتر است. در بخش خدمات نیز به نسبت دو بخش دیگر زنان بیشتری کار می کنند اما به طور کلی همان گونه که بیان شد در تمام بخش ها و در تمام سال ها درصد شاغلین مرد بیش از زنان بوده است.

- در سال ۸۵ و ۹۰ درصد شاغلین مقطع متوسطه از سایر مقاطع بیشتر است و همچنین درصد شاغلین مقطع عالی نیز رشد چشمگیری در این سالها داشته است. افزایش درصد شاغلین مقطع عالی نشان می دهد که جذب نیروی متخصص و کارآمد در سیستم اشتغال کشور بیشتر شده است بنابراین شایسته است که برنامه ریزی در نظام آموزش عالی کشور به گونه ای باشد که رشته های دانشگاهی بر اساس نیاز کشور به نیروی متخصص طراحی شوند.

- بر اساس آمار سال ۹۰ کمترین درصد جمعیت کشاورز در شهرستان های کوهبنان، رابر و راور می باشند. بیشترین درصد جمعیت کشاورز در شهرستانهای جیرفت، رفسنجان و رودبار متمرکز هستند و این تمرکز به دلیل شرایط خاص آب و هوایی این مناطق می باشد. بیشترین درصد جمعیت شاغل بخش صنعت استان در شهرستان های کرمان و رفسنجان ساکن می باشند. شهرستان هایی مثل فاریاب، قلعه گنج و رودبار جنوب کمترین تمرکز را از نظر جمعیت شاغل بخش صنعت در استان دارد. شهرستان های کرمان، سیرجان و رفسنجان بیشترین درصد جمعیت خدمات را در خود جای داده اند و شهرستان های فاریاب، فهرج و ارزوئیه کمترین درصد جمعیت خدمات را در خود جای داده اند.

- شاخص بهره‌وری نیروی کار به طور متوسط در تمامی بخش‌های اقتصادی استان در سال ۱۳۹۲ نسبت به سال ۱۳۷۶ از رشد مثبتی برخوردار بوده است. که این نسبت در بخش کشاورزی ۱۰۰ درصد و در بخش صنعت ۱۴ درصد افزایش یافته است اما روند بهره‌وری در بخش خدمات طی این دوران کاهش یافته است. بخش کشاورزی همواره دارای بهره‌وری بالاتری نسبت به کشور بوده است.

- مقدار ضریب مکانی در بخش کشاورزی استان طی سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۰ از ۱,۴۱ به ۱,۵۶ افزایش یافته، بنابراین بخش کشاورزی جزء بخش های پایه ای از نظر اشتغال بوده و طی این سالها از موقعیت بهتری نیز برخوردار شده است. در بخش صنعت و معدن مقدار شاخص LQ از ۰,۸۸ به ۰,۹۳ افزایش یافته، بنابراین این بخش جزء بخش های پایه ای نمی باشد. اما رشد شاخص ضریب مکانی بخش صنعت و معدن نیز به سمت پایه ای شدن حرکت کرده است. ضرایب مکانی به دست آمده برای بخش خدمات نیز از ۰,۸۵ و ۰ در سال ۱۳۷۵ به ۰,۸۳ در سال ۱۳۹۰ کاهش یافته بنابراین این بخش جزء بخش های پایه ای به لحاظ اشتغال نبوده است. لازم به ذکر است که بخش صنعت استان در سالهای ۱۳۵۵ و ۱۳۶۵ دارای ضریب مکانی بیشتر از یک بوده و جز فعالیت های دارای مزیت و پایه ای اشتغال محسوب می شده است اما به تدریج این مزیت را از دست داده است.

- بر طبق بررسی های انجام گرفته آمار ارائه شده از میزان نیروی کار در بخش های مختلف استان از طرح آمارگیری نیروی کار و سرشماری استان متفاوت می باشد به طوری که نتایج متفاوتی برای شاخص های مختلف اقتصادی در استان بدست می آید برای نمونه بر طبق آمار سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۲ حدود ۱۱ درصد نیروی کار در بخش صنعت و معدن مشغول به فعالیت می باشند اما مطابق سالنامه های آماری استان در سال ۱۳۹۰ و طرح آمارگیری نیروی کار حدود ۳۱/۳ درصد در بخش صنعت و معدن مشغول به فعالیت می باشد. بر طبق آمار سرشماری نفوس و مسکن بهره وری نیروی کار در این سال بیشتر از کشور می باشد اما بر طبق آمار سالنامه آماری بهره وری نیروی کار کمتر از کشوری در بخش صنعت می باشد که این برنامه ریزی برای آینده این بخش را با مشکل روبه رو می سازد.

• نقاط قوت

- افزایش جمعیت فعال و نرخ فعالیت زنان در استان
- افزایش جمعیت فعال جوانان استان
- افزایش درصد سهم اشتغال زنان در مقایسه با مردان
- افزایش سهم اشتغال در بخش خدمات استان
- افزایش تعداد فارغ التحصیلان دانشگاهی و متخصصان در استان

- بالتر بودن بهره وری نیروی کار در بخش کشاورزی نسبت به کشوری
- رشد بهره وری مثبت در بخش کشاورزی و صنعت طی دوره مورد نظر
- پایه ای بودن فعالیت بخش کشاورزی به لحاظ اشتغال در استان
- حرکت بخش های مختلف اقتصادی (صنعت و معدن و کشاورزی) استان به سمت پایه ای شدن از نظر اشتغال طی سالهای اخیر
- وجود پتانسیل ها و ظرفیت های بالای اشتغالی در بخش گردشگری استان

• نقاط ضعف

- افزایش نرخ فعالیت و کاهش نرخ اشتغال جوانان در استان به طور همزمان
- افزایش نرخ بیکاری در گروه سنی جوانان استان
- نرخ بیکاری بالای زنان نسبت به مردان
- پائین بودن نرخ مشارکت اقتصادی زنان نسبت به مردان
- عدم وجود ارتباط سیستماتیک بین نظام آموزشی و بازار کار
- کمبود سرمایه و عدم ایجاد فرصتهای شغلی جدید
- پایه ای نبودن بخش های صنعت و معدن و خدمات به لحاظ اشتغال
- افزایش یک درصدی بار تکفل در سال ۱۳۹۰
- ارائه آمار متفاوت از نیروی کار و تولید بخش های مختلف استان توسط ارگان های مختلف
- عدم ارائه آمار و داده های تولید و ارزش افزوده شهرستانهای استان کرمان

• فرصت ها

- تمایل به سرمایه گذاری در بخش گردشگری توسط سرمایه گذاران خارجی و داخلی و در نتیجه ایجاد فرصت های شغلی مرتبط با آن
- افزایش تمایل به سرمایه گذاری در بخش صنعت و معدن استان
- تراکم جمعیت در سنین فعالیت و اشتغال
- شرایط خاص آب و هوایی استان کرمان

• تهدیدها

- مدیریت ناکارآمد بازار کار
- نبود آمار و داده‌های صحیح و شفاف
- فقدان سیستم حمایتی کارآمد و جامع در زمینه حمایت از بیکاران
- رقابت کشورهای همجوار و مشکلات اجتماعی کشورهای مذکور بویژه افغانستان از لحاظ گسیل نیروی کار به استان
- حل مشکلات اشتغال تنها از طریق تزریق منابع مالی با سرعت هر چه بیشتر
- اجرای برنامه‌های کوتاه مدت و مقطعی جهت رفع مشکلات اشتغال
- سیاستهای کلان دولت در زمینه افزایش واردات و تحت الشعاع قرار دادن تولید داخلی و اشتغال

۱-۳-۲-۲- زمین‌های فعالیت اقتصادی بر حسب بخش‌های اصلی

۱-۳-۲-۱- بخش صنعت و معدن

- صنایع استان کرمان به دو دسته صنایع دستی و ماشینی تقسیم می‌شوند. صنایع دستی شامل شال، پته و ترمه است که به غیر از پته دوزی بقیه از رونق سابق برخوردار نیستند. صنایع دستی کارگاهی از قبیل قالی بافی، جاجیم بافی، گلیم بافی و خورجین بافی از صنایع رایج این استان به شمار می‌رود. صنایع ماشینی استان به سه دسته کارگاهی کوچک، متوسط و بزرگ تقسیم می‌شوند.
- در سال ۱۳۹۲ استان کرمان ۱/۹٪ تعداد کارگاه‌های صنعتی ۴۹-۱۰ نفر و ۲/۸٪ کارگاه‌های صنعتی ۵۰ نفر کارکن کشور را تشکیل می‌دهد. تعداد شاغلان کل کشور در کارگاه‌های صنعتی ۴۹-۱۰ نفر، ۲۳۰۰۳۵ می‌باشد که استان کرمان ۲/۱٪ از این تعداد را تشکیل می‌دهد و تعداد شاغلان کل کشور در کارگاه‌های صنعتی ۵۰ نفر، ۱۰۴۹۵۴۲ می‌باشد که استان کرمان ۳٪ از این تعداد را تشکیل می‌دهد.
- بیشترین تعداد پروانه صادر شده و اشتغال طی دوره ۱۳۹۲-۱۳۸۶ مربوط به گروه صنعتی محصولات غذایی و کانی‌های غیر فلزی در استان کرمان می‌باشد

- در سال ۱۳۹۲ در بین شهرستانهای استان کرمان، شهرستان کرمان دارای بیشترین واحد صنعتی با تعداد ۵۸۹ واحد صنعتی می‌باشد که بیشترین تعداد واحد صنعتی مربوط به گروه صنعتی محصولات غذایی و آشامیدنیها می‌باشد. علاوه بر آن محصولات کانی‌های غیر فلزی در رده بعدی قرار دارند. بیشترین سرمایه مجوز به ترتیب مربوط به گروه‌های صنعتی ساخت فلزات اساسی، محصولات غذایی و آشامیدنیها، محصولات کانی-های غیر فلزی و محصولات لاستیکی و پلاستیکی می‌باشد. کمترین سرمایه مجوز مربوط به گروه‌های صنعتی دباغی، چرم کیف و چمدان، ماشین آلات دفتری و حسابداری، ساخت تجهیزات حمل و نقل و فعالیت‌های خدمات مهندسی می‌باشد.
- در بین فعالیت‌های مختلف به ترتیب گروه سایر محصولات کانی غیر فلزی، گروه " محصولات غذایی و آشامیدنی‌ها"، واحدهای تولیدی متعلق به گروه ساخت فلزات اساسی، گروه محصولات ساخت کاغذ و محصولات کاغذی استان با میزان شاخص ۲۹/۶، ۳۷، ۳۸ و ۳۰۹ دارای کمترین تمرکز در سطح استان و فعالیت‌های واحدهای تولیدی گروه " ابزار پزشکی-پتیک-دقیق-ساعت"، واحد تولیدی گروه " سایر تجهیزات حمل و نقل"، واحد تولیدی گروه " فعالیت‌های پشتیبانی و کمکی حمل و نقل؛ فعالیت‌های آژانس‌های مسافرتی و واحد تولیدی در گروه " استخراج کانه‌های فلزی" در استان به ترتیب دارای بیشترین تمرکز با مقادیر ۷۶/۵، ۷۴/۵، ۷۲/۵ و ۷۱/۵ می‌باشند
- درجه تغییرات ساختاری صنعت استان کرمان در طی سالهای ۹۲-۹۰ برابر با ۸/۳ درجه می‌باشد. این رقم بیان‌کننده وجود تغییرات ساختار صنعتی بسیار کمی در استان در طی این دوره است.
- بر طبق شاخص LQ بخش صنعت استان به جز در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ همواره مزیت نسبی داشته است و در بین زیرگروه‌های بخش صنعت استان در بخش ساخت محصولات لاستیکی و پلاستیک و ساخت فلزات اصلی، استان ارزش افزوده بالایی دارد. با توجه به اینکه سرمایه‌گذاری استان در بخش صنعت نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی طی دوره مورد نظر بیشتر بوده است از سال ۱۳۸۹ روند سهم ارزش افزوده این بخش در ارزش افزوده استان روند صعودی به خود گرفته است.
- با محاسبه شاخص ضریب مکانی برای فعالیت‌های مختلف اقتصادی، صنعت در استان کرمان، این شاخص از سال ۱۳۷۵ فعالیت پایه‌ای نبوده است. اما، میانگین نرخ رشد مثبت شاخص ضریب مکانی برای اشتغال بخش صنعت استان بیانگر این است که وضعیت آن در آینده رو به بهبود خواهد بود.

- برنامه‌ریزی‌های جامع کوتاه‌مدت و بلندمدت و توجه خاص مدیران به توسعه بیشتر بخش صنعت از جمله فراهم آوردن زیرساخت‌های مناسب، خصوصی‌سازی و ایجاد فضای رقابتی، افزایش سرمایه‌گذاری، افزایش بهره‌وری، بکارگیری فن‌آوری‌های جدید و اتخاذ سیاست‌های حمایتی مناسب خصوصاً در بخش صنایع تبدیلی و ... منجر به ثبات و پایداری بیشتر و رشد روزافزون این بخش خواهد شد.
- در بخش صنعت رشد متناسب جبران خدمات و ارزش افزوده به عنوان یک معیار فناوری در سال‌های ۸۷ تا ۸۹ منجر به ثابت ماندن شاخص هزینه کاربری تولید شد. به دلیل تحریم‌ها و عدم واردات فناوری در سال ۹۰ و ۹۲ از سوی دیگر کاهش ارزش افزوده به دلیل کاهش سهم ایران در بازارهای جهانی، منجر به افزایش این شاخص شده است. اما در سال ۹۳ با رونق گرفتن دوباره صنایع با بهبود روابط خارجی و خروج از رکود نسبی، بهبود (کاهش) این شاخص تکرار شده است.
- شناخت منابع معدنی استان جهت استفاده مفید و موثر آنها و ایجاد و توسعه صنایع کوچک و بزرگ وابسته به آن می‌تواند نقش مهمی در برنامه‌ریزی‌های صنعتی و عمرانی و نیز بهبود وضع اقتصادی استان داشته باشد. این منطقه از لحاظ زمین‌شناسی و ذخائر معدنی دارای موقعیت ویژه‌ای است به طوری که قسمت اعظم تشکیلات دوران مختلف زمین‌شناسی در این محل رخ داده و به همین جهت است که قسمت اعظم معادن استان مربوط به دوران‌های قدیم می‌باشد در حال حاضر بیش از ۴۰ نوع ماده معدنی در استان کرمان شناسایی، اکتشاف و یا به مرحله بهره‌برداری رسیده است که بخش عمده آنها ذخائر مس، آهن، ذغال سنگ، کرومیت، سیلیس و تیتان می‌باشند.
- ذخایر معدنی استان بیش از ۳/۵ میلیارد تن برآورد گردیده است و تعداد معادن کشور و استان کرمان به ترتیب ۵۴۴۵ و ۴۸۷ معدن است که استان کرمان ۸/۹٪ از کل معادن ایران را به خود اختصاص می‌دهد. بیشترین تعداد معادن مربوط به معادن شن و ماسه است که سهم آن نسبت به دیگران معادن ۲۶/۴٪ است و بیشترین ارزش افزوده معادن مربوط به استخراج سنگ آهن می‌باشد، بطوریکه ارزش تولیدات این معادن ۵۶/۳٪ کل ارزش افزوده کشور را شامل می‌شود. استان‌های کرمان، یزد، آذربایجان شرقی، اصفهان و مرکزی به ترتیب بیشترین درصد را از نظر ارزش افزوده دارند.
- معادن استان به دو صورت دولتی و خصوصی اداره می‌شوند که روند سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی افزایشی بوده است. اعتماد به بخش خصوصی و اجازه ورود آن به بخشی که منافع مالی قابل توجهی ایجاد

می‌کند از ضروریات توسعه در آن بخش است و این تجربه موفق کشوری در بخش معدن قابل صدور به سایر بخش‌ها نیز می‌باشد. در حالی که تا سال ۱۳۹۲ بطور متوسط در کشور ۳/۱ درصد معادن متعلق به بخش دولتی است، در استان کرمان تنها ۱/۸ درصد آنها دولتی است.

- ۵۳۸۰ نفر معادل ۴۳/۷ درصد شاغلین معادن زغال سنگ، ۴۹۴۱ نفر معادل ۲۶/۷ درصد شاغلین معادن سنگ آهن و ۱۴۵۲ نفر معادل ۱۱/۸ درصد شاغلین معادن شن و ماسه کشور در استان کرمان مشغول به کارند. همچنین با مقایسه درصد شاغلین با سهم حدود ۴۰ درصدی از ارزش افزوده معادن استان در کشور، درآمد خالص معدن به ازای هر نفر شاغل در استان بسیار بالاتر از متوسط کشوری است که این نیز از ویژگی‌های وجود معادن بزرگ در استان است. روند اشتغال در طی سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۲ برای انواع مختلف معادن استان کرمان از الگوی مشابهی پیروی نمی‌کند ولی در مجموع روندی افزایشی داشته است.

- با مقایسه سهم حدود ۴۰ درصدی ارزش تولیدات معادن استان و ۳۶ درصدی سرمایه‌گذاری‌ها در استان کرمان، این استان نسبت به متوسط کشوری برای سرمایه‌گذاری در بخش معدن مقرون به صرفه‌تر به نظر می‌رسد. شاید از دلایل این امر اولاً ماهیت روباز بودن برخی از معادن مهم استان و نیاز به سرمایه‌گذاری کمتر برای خرید تجهیزات حفاری و دوماً وجود زیرساخت‌های متناسب، فضای رقابتی شرکت‌های معدنی و تجربه سالیان ممتد پیشتازی در عرصه معدن کشور بتوان بیان کرد.

- در بخش معدن با احتساب نفت و گاز استان در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ دارای مزیت نسبی بوده است که می‌توان وجود تحریم‌ها و پایین آمدن قیمت و فروش نفت را یکی از دلایل آن دانست هر چند استان کرمان با داشتن منابع غنی از مس، آهن و ... در بخش سایر معادن همواره در طول دوره مورد نظر در بین استان‌های کشور دارای مزیت نسبی می‌باشد و نسبت به سال ۱۳۸۳ سهم ارزش افزوده این بخش در استان روند صعودی داشته است.

- بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که بهره‌وری نیروی کار در بخش معدن استان کرمان طی دوره مورد نظر به جز سال ۱۳۹۲ روند افزایشی داشته است. که این کاهش بهره‌وری در سال ۱۳۹۲ به دلیل جذب نیروی کار جدید در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۲ این روند صعودی را مختل نمود. همچنین شاخص هزینه کاربری تولید به عنوان معیاری برای سطح تکنولوژی بکار رفته در معادن مورد استفاده قرار گرفت که نتایج نشان می‌دهد که این شاخص روند نوسانی داشته است و از سال ۱۳۸۸ تا سال ۱۳۹۱ کاهشی و در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته

است. یعنی سهم نیروی کار در ارزش افزوده زیاد شده است که به ثبات تکنولوژی اما استخدام نیروی کار بیشتر در این سال بر می گردد.

• نقاط قوت

- وجود صنایع مادر به ویژه واحدهای صنعتی فراوری مواد معدنی
- وجود توان مناسب برای ایجاد صنایع بالادستی و پایین دستی و خوشه های صنعتی با تأکید بر صنایع متالوژی ذوب فلزات، صنایع مرتبط با انرژی، خودروسازی، قطعه سازی ماشین آلات و لاستیک سازی
- وجود شهرک های صنعتی و قابل توسعه برای استقرار صنایع مدرن و پیشرفته در اکثر مناطق
- استقرار زیر ساخت های مناسب تجهیز شده برای توسعه صنعت و معدن در استان از جمله وجود آزادراه، جاده ترانزیت، فرودگاه، خطوط ریلی، شبکه اتصال انرژی، برق، گاز، نفت، گمرک و ...
- وجود صنایع بزرگ با توان صادراتی بالا و دارای اهمیت ملی (مس، آهن، فولاد، لاستیک و ...)
- وجود مناطق ویژه اقتصادی سیرجان- ارگ جدید بم و گمرکات متعدد در استان
- سهم بالای استان در صادرات غیر نفتی با توجه به قابلیت ها و استعداد های معدنی و کشاورزی استان
- توان بالای توسعه صنایع تبدیلی و جنبی محصولات کشاورزی و وجود شهرک ها و نواحی صنعتی
- وجود طبقه تحصیل کرده و آماده به کار
- دارا بودن یکی از شرکت های عمده هواپیمایی کشور
- وجود توان مناسب برای توسعه صنایع (نوین و بومی) از قبیل صنایع تبدیلی کشاورزی، صنایع وابسته به صنایع موجود و صنایع دستی
- قرار گرفتن معدن مس سرچشمه به عنوان بزرگترین معدن مس ایران و به لحاظ ذخیره چهارمین معدن مس پورفیری دنیا.

• نقاط ضعف

- سرمایه گذاری صنعتی نامناسب با ظرفیت های سرزمینی استان

- ضعف ارتباط درون بخشی و بین بخشی در بخش های مختلف تولیدی (صنعتی، معدنی، کشاورزی و خدماتی)
- نبود زیرساخت ها و بستر آماده برای سرمایه گذاری های صنعتی و روند کند آماده سازی برخی شهرک های صنعتی در شهرستان های حاشیه ای استان
- عدم استفاده بهینه از شهرک های صنعتی تعارض در استفاده از مزیت های سرزمین
- ضعف شدید صنایع بسته بندی و صنایع تبدیلی و فرآوری متناسب با سطح تولید کشاورزی استان
- عدم شکل گیری زنجیره های تولید و خوشه های صنعتی مرتبط با فعالیت های صنعتی و معدنی استان
- ضعف فراوری و تبدیل مواد معدنی استخراجی از معادن و صدور مواد خام معدنی یا مواد معدنی با حداقل فراوری از استان به استان های دیگر
- کمبود نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده در بخش صنعت و معدن و صنایع تبدیلی و عدم ارتباط کافی مراکز آموزش عالی استان با این بخش
- وجود معادن شناخته شده اما متروک و بدون استفاده به دلیل خصوصی بودن و قوانین مربوط به بهره برداری پایین بودن سطح تکنولوژی و راندمان آبیاری در بخش کشاورزی
- توزیع فضایی نامتعادل و نامناسب فعالیت های صنعتی در استان و رشد این فعالیت ها در شمال استان
- عدم تقویت صنایع پیشین و پسین در بخش کشاورزی و بخش معدن
- کافی نبودن زیرساخت های حمل و نقل و انرژی مناطق جنوب استان
- صادرات محصولات معدنی و برخی صنایع دستی از طریق گمرکات غیر استان
- عدم تجهیز و کمبود امکانات در گمرکات استان

• فرصت ها

- دسترسی مناسب و آسان برخی مناطق استان به خطوط ارتباطی اصلی و تجهیزات برای دسترسی به مراکز تولید مواد اولیه و عرضه محصولات صنعتی
- برخورداری از پتانسیل های معدنی غنی فلزی و غیر فلزی از قبیل مس، ذغال سنگ، آهن، کروم، تیتانیوم، خاک نسوز و سنگ های تزئینی و قیمتی با قابلیت بالای ایجاد صنایع و فراوری آن

- کمربند دهج-ساردوئیه به عنوان غنی ترین کمربند مس ایران
- وجود معادن کرومیت اسفندقه و معادن کرومیت فاریاب به عنوان بزرگترین و اقتصادی ترین معادن کرومیت کشور
- همجواری با استان هرمزگان و نزدیکی به بنادر جنوب
- وجود کارآفرینان موفق در سطح ملی و بین المللی
- اهمیت یابی اقتصاد دانش محور در سطوح بالای تصمیم گیری کشور
- برخورداری از پتانسیل های فراوان انرژی خورشیدی و امکان بهره گیری از انرژی های تجدید شونده
- وجود منابع مالی قابل توجه در بخش خصوصی جهت فعال سازی بخش های مختلف اقتصادی مانند صنعت ، کشاورزی ، معدن و گردشگری
- دارا بودن یکی از شرکت های عمده هواپیمایی کشور

• تهدید ها

- ضعف شدید سیستم حمایت از تولید توسط بخش عمومی و دولتی (کشاورزی، صنعت، خدمات)
- ناکارآمدی سیاست های حمایتی ملی از سرمایه گذاران و عدم توانایی این سیاست ها در جذب سرمایه گذاری کافی در بخش صنعت و معدن
- پایین بودن فرصت های اشتغال، ضعف در سیستم های حمایتی از بخش کشاورزی
- کمبود صنایع روستایی، بیکاری و مهاجر فرستی روستاها
- نبود بخش خصوصی توانمند برای توسعه بخش های مختلف اقتصادی استان
- کمبود مراکز فعال R&D در واحدهای صنعتی و معدنی
- فاصله زیاد شاخص های صنعتی و معدنی جنوب استان نسبت به شمال
- شرایط سخت اعطای تسهیلات در سیستم بانکی با توجه به محرومیت جنوب استان

۱-۳-۷-۲-۲- بخش خدمات

- در مورد بخش خدمات مشاهده می شود که ارزش افزوده این بخش طی دوره ۱۳۹۲-۱۳۷۹ صعودی بوده و طی دوره مورد نظر به طور متوسط حدود ۴۹ درصد سهم ارزش افزوده استان را به خود اختصاص داده است این سهم برای بخش خدمات کشور حدود ۵۹ درصد می باشد. علیرغم روند صعودی ارزش افزوده این بخش، سهم آن روند نوسانی داشته است. شاخص LQ برای بخش خدمات استان به صورت کلی نشان می دهد که استان کرمان در این فعالیت نسبت به سایر مناطق کشور مزیت نسبی ندارد. اما استان در مورد برخی فعالیت های زیر مجموعه خدمات دارای مزیت بوده است که می توان به بخش آموزش اشاره کرد.
- بخش آموزش استان طی دوره مورد بررسی همواره دارای مزیت نسبی نسبت به سایر مناطق بوده است. در مورد مزیت بخش آموزش در استان، شرایطی فراهم شده که هر فردی توانایی تحصیلات عالی را دارد، علاوه بر اینکه یک حسن محسوب می شود خود یک خطری در بلندمدت برای نبود نیروی کار ساده و از سوی دیگر نیروی تحصیل کرده با کیفیت پایین می باشد که توجه به این موضوع نیز اهمیت خاص خود را دارد.
- از سال ۱۳۸۹ فعالیت بهداشت و مددکاری اجتماعی به عنوان یک فعالیت مزیت دار در استان مطرح شده است و سهم این بخش تا سال ۱۳۸۹ افزایش یافته و دوباره کاهش یافته است. و بیشترین سهم از ارزش افزوده این بخش نیز متعلق به فعالیت بهداشت و درمان می باشد، با توجه به مزیت نسبی در این بخش و وجود زیرساخت های لازم و نیروی کار متخصص و قرار گرفتن در کنار استان های سیستان بلوچستان و هرمزگان موقعیت و پتانسیل مناسبی در رابطه با گردشگری سلامت خواهد داشت.
- فعالیت تامین آب برق و گاز طبیعی از سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۸۹ به عنوان یک فعالیت مزیت دار در استان مطرح شده است. شاید بتوان دلیل آن را در افزایش خطوط گاز در استان و وارد مدار شدن نیروگاه سیکل ترکیبی باغین کرمان در سال های قبل دانست. اما از سال ۱۳۹۰ به دلیل افزایش سهم سایر بخش ها چون بخش صنعت و معدن در ارزش افزوده استان مزیت خود را از دست داده است.
- فعالیت اداره امور عمومی و خدمات شهری از سال ۱۳۸۶ وارد فعالیت های مزیت دار استان می شود و تقریباً روند تغییرات سهم آن در این دوره ملایم بوده است و از سال ۱۳۹۱ مزیت خود را از دست داده است.

- فعالیت ساختمان از سال ۱۳۸۵ وارد فعالیت مزیت دار استان شده و سهم آن نیز در این سالها افزایش قابل مشاهده ای داشته ولی در سالهای ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ کاهش قابل ملاحظه ای پیدا کرده است. که وجود وامهای ساخت مسکن و مسکن مهر و افزایش جمعیت و به دنبال آن افزایش تقاضا برای مسکن توانسته روی سهم ارزش افزوده این بخش طی سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ تاثیر بگذارد. به طور کلی استان کرمان در فعالیتهای عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها، هتل و رستوران، حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات، واسطه گریهای مالی، مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار به دلیل نبود برنامه ریزی مناسب و ضعف مدیریتی موفق عمل نکرده است. مخصوصا در بخش هتل و رستوران و حمل و نقل، از آنجا که استان با توجه به داشتن اقلیم متنوع و داشتن جاذبه های تاریخی و گردشگری از موقعیت مناسبی در سطح کشور برخوردار است نتوانسته است زیرساختهای لازم برای این موضوع را ایجاد کند. انجام برنامه ریزیهای صحیح مدیریتی در این بخش در صورتی که منجر به تداوم رشد مثبت شاخص مزیت نسبی ارزش افزوده ای شود، می تواند در سالهای آینده موقعیت بخش خدمات مخصوصا بخش حمل و نقل و رستوران و هتلداری استان را در کشور بهبود بخشد تا حدی که استان در این بخش نیز از مزیت نسبی ارزش افزوده ای برخوردار شود.

- برای تحلیل تخصص های خدماتی استان، از مدل تغییر سهم استفاده گردیده است. نتایج مدل تغییر سهم بخش خدمات مشخص می کند که فعالیت های واسطه گریهای مالی، آموزش و بهداشت و مددکاری اجتماعی در وضعیت ساختاری برنده اقتصادی بوده است پس در این بخش ها سرعت رشد ارزش افزوده بخش در استان نسبت به کشور بیشتر بوده و همچنین ارزش افزوده بخش در کشور نسبت به رشد کل بخش خدمات کشور بیشتر بوده است و در فعالیت اداره امور عمومی و خدمات شهری برنده مختلط می باشد در این بخش سرعت رشد ارزش افزوده آن در استان نسبت به کشور بیشتر بوده است. ولی رشد ارزش افزوده آن بخش در کشور نسبت به کل خدمات کشور کمتر بوده است. در سایر فعالیت های خدمات استان بازنده مختلط می باشد در این بخش ها سرعت رشد ارزش افزوده بخش در استان نسبت به کشور کمتر بوده ولی رشد ارزش افزوده آن در کشور نسبت به کل خدمات کشور بیشتر بوده است.

- برای بررسی بهره وری در رشته فعالیت های بخش خدمات از شاخص کارده استفاده شده است که شاخص کاردهی بخش خدمات استان طی دوره زمانی ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ از ۰/۷۷۷ به ۰/۷۶۸ رسیده است. البته این شاخص طی سال های مورد نظر روند پرنوسانی داشته است. اما این شاخص در کشور نوسانات کمتری را

نشان می دهد. نکته قابل توجه آنکه طی سال های ۹۲-۱۳۸۷ به استثنای سال های ۱۳۸۸ و ۱۳۹۰ در بقیه سال ها، شاخص کاردهی استان نسبت به کشور کمتر بوده است. به همین جهت شاخص کاردهی نسبی استان که نسبت شاخص کاردهی استان به کشور را نشان می دهد در سال های ۱۳۸۸ و ۱۳۹۰ بیشتر از یک و طی سال های ۱۳۸۷، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۲ کمتر از یک بوده، که نشانگر گسترش کمتر فعالیت بخش خدمات استان در مقایسه با کشور است و حکایت از آن دارد که تخصیص منابع در این بخش در استان ضعیف تر از کشور انجام گرفته است.

- شاخص ستانده به مصارف واسطه، نشان دهنده ایجاد ستانده به ازای هر ریال هزینه مصرف شده می باشد. مقدار این شاخص برای کل بخش خدمات استان طی سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ از یک روند کاهشی برخوردار بوده، به طوری که میزان این شاخص در سال ۱۳۸۷ برابر ۴/۴۹ بوده که به ۴/۳۱ در سال ۱۳۹۲ کاهش یافته است ولی در سال های ۱۳۸۸ و ۱۳۹۰ با افزایش روبرو بوده است. برای کشور نیز تقریباً چنین وضعیتی وجود داشته و این شاخص برای بخش خدمات کشور از ۴/۶۴ در سال ۱۳۸۷ به ۴/۳۰ در سال ۱۳۹۲ رسیده است.

• نقاط قوت

- وجود مراکز آموزش عالی مختلف و وجود نیروی کار تحصیلکرده و متخصص و ساختار جمعیتی جوان استان جهت فعالیت در بخشهای اقتصادی
- وجود فعالیت های بازرگانی متعدد در زمینه های گوناگون در شهرهای اصلی کرمان (کرمان، سیرجان، رفسنجان، جیرفت، بم و زرنند)
- وجود پایانه های حمل و نقل و راههای ارتباطی مهم تجهیز شده در بخش هایی از استان
- وجود شعب متعدد بانکها و مؤسسات مالی در سطح استان
- وجود زیرساخت های مناسب جهت توسعه تجارت و بانکداری الکترونیک برای انجام امور مالی و بازرگانی
- وجود گمرکات و سازمان بورس در استان
- ارتباط موصلاتی مهم استان با پنج استان کشور و امکان استفاده از این مزیت مکانی برای توسعه اقتصادی استان

- وجود زیرساخت های مناسب ارتباطی راه، آب، برق، تلفن، فیبرنوری، اینترنت و ... برای توسعه بازرگانی در استان

• نقاط ضعف

- کمبود سرمایه گذاری در زیرساختهای بخش بازرگانی از جمله انبارها، سردخانه ها، سیلوها و پایانه های صادراتی
- رشد ناموزن شبکه های ارتباطی و کمبود جاده های مناسب دسترسی در مناطق حاشیه ای استان (شهرستان های قلعه گنج، راور، ریگان، رودبار، ارزوئیه)
- ضعف زیرساختها و تأسیسات مورد نیاز توسعه گردشگری در مناطق دارای جاذبه های گردشگری استان
- عدم توزیع عادلانه امکانات زیربنایی شامل زیرساخت ها، امکانات و تسهیلات اجتماعی، تولیدی و رفاهی در سطح استان به ویژه در مناطق قطب کشاورزی (شهرستان های کهنوج، رودبار)
- ضعیف بودن بخش خدمات پشتیبان تولید و فقدان شرکت های مشاوره ای به ویژه در بخش کشاورزی و معدن و زمین شناسی و بازرگانی
- کمبود تعاونی ها و شرکت های سرمایه گذاری برای جمع آوری سرمایه ها و به کارگیری این سرمایه ها در سرمایه گذاریهای مولد
- گرایش بیشتر به بازرگانی داخلی و کم توجهی به توسعه بازرگانی خارجی و فراملی
- عدم وجود امکانات و تجهیزات متناسب با موقعیت صادراتی در گمرکات استان
- عدم شکل گیری یک بخش خصوصی توانمند و نبود حمایت جدی از ایجاد و تقویت بخش غیردولتی جهت حضور پایدار در بازارهای جهانی

• فرصت ها

- قرار گیری در محور ورود و خروج کالا از بنادر جنوب به مرکز کشور
- وجود جاذبه های طبیعی و تنوع زیست محیطی و تاریخی و باستانی متعدد و با شهرت جهانی در سطح استان جهت سرمایه گذاری و توسعه گردشگری، طبیعت گردی، بوم گردی، ژئوتوریسم و گردشگری ورزشی

- وجود پنج استان در همسایگی و امکان جذب سرریز سرمایه گذاری ها از مهم ترین کانون های جمعیتی و اقتصادی مجاور
- نزدیکی به بنادر جنوب استان های مرزی و مراکز عمده مبادلات کالا در سطح فراملی
- موقعیت ارتباطی مناسب استان برای توسعه شرکت های حمل و نقل منطقه ای، ملی و فراملی
- موقعیت ویژه جغرافیایی در جنوب شرقی و قرار گیری در مسیر محورهای ترانزیتی (کریدورهای اصلی شمال - جنوب و شرق و غرب)
- وجود زیرساخت ها و امکانات حمل و نقل زمینی، ریلی، هوایی (۴ فرود گاه فعال و یک فرودگاه بین المللی) با عملکرد ملی و فراملی
- توانمندی ارائه خدمات برتر (دانشگاهی - درمانی) و خدمات فنی و حرفه ای - پستی و خدمات پشتیبانی تولید (انبارداری، سردخانه، حمل و نقل و..) جهت ارائه خدمات به مناطق جنوب و جنوب شرق کشور
- قطب بودن دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی در منطقه جنوب شرق کشور و وجود امکانات ممتاز درمانی و بهداشتی در استان و نقش برتر در منطقه در جهت ایجاد گردشگری سلامت

• تهدیدها

- وجود پدیده قاچاق کالا و اقتصاد زیرزمینی و واردات بی رویه و خرید و فروش کالاهای غیرمجاز
- ضعف نظام بانکی در ارائه تسهیلات به میزان نیاز در بخش های مختلف اقتصادی
- پائین بودن میزان فعالیتهای مشارکتی و پایدار در اقتصاد استان
- ضعف پیوندهای اقتصادی درون بخشی و بین بخشی
- فقدان یک نظام جامع اطلاع رسانی و اطلاع گیری بازرگانی به ویژه در زمینه تجارت الکترونیک و تجارت بین الملل
- پایین بودن بهره وری سرمایه و نیروی کار در مراکز تجاری به علت کثرت این مراکز و ابعاد کوچک آنها
- عدم انسجام مناسب و سازمان یافته عناصر فعال در بخش بازرگانی و تخریب بازارهای صادراتی توسط تجار غیر حرفه ای

۱-۳-۷-۲-۳- بخش کشاورزی

- از نظر میان ارزش افزوده بخش کشاورزی استان در رتبه چهارم کشور بعد از استان‌های مازندران، فارس و خراسان رضوی قرار گرفته است.
- در بین بخش‌های ۱۵ گانه کشور بخش اقتصادی کشاورزی، شکار و جنگلداری همواره از مزیت نسبی طی دوره‌ی ۱۳۹۲-۱۳۷۹ برخوردار بوده علیرغم اینکه از سال ۱۳۷۶ با معضل خشکسالی رو به رو بوده است، از طرف دیگر استان در سطح زیر کشت محصولاتی چون پسته، خرما، گردو، کشت‌های گلخانه‌ای، محصولات جالیزی رتبه اول و در محصولاتی چون گل محمدی و مرکبات به ترتیب رتبه ۲ و ۳ را دارا است (منبع: جهاد کشاورزی استان کرمان). حدود ۸۰ درصد آب مصرفی کشور در بخش کشاورزی صورت می‌گیرد، با توجه به بحران آب در بخش کشاورزی استان و پایین رفتن سطح سفره‌های آب زیرزمینی اگر روند تولید در بخش کشاورزی به همین شکل ادامه پیدا کند به نظر می‌رسد این مزیت در بلندمدت به یک تهدید بدل خواهد شد. زیرا بر طبق پژوهش‌های صورت گرفته پایین رفتن سطح آب‌های زیرزمینی خود بر قدرت رویش سطحی تاثیر می‌گذارد و توان خاک را برای تولید کاهش می‌دهد. به این ترتیب با توجه به سهم بخش کشاورزی در ارزش افزوده و اشتغال استان باید ابتدا در بخش کشاورزی تولید به سمت محصولات با نیاز آبی کمتر (تغییر در نوع کشت محصولات)، مکانیزه کردن سیستم آبیاری و توجه به بحث آب مجازی در جهت کشاورزی پایدار صورت گیرد و سپس در بلندمدت سایر فعالیت‌های با مصرف آب کمتر جایگزین فعالیت کشاورزی شود.
- بیش از ۲۵۱ هزار واحد تولیدی کشاورزی، تحت عنوان بهره‌برداری کشاورزی در سطح استان کرمان شناسایی شده است که حداقل به یکی از فعالیت‌های زراعت، باغداری، تولید گلخانه‌ای، پرورش دام، پرورش ماکیان به روش سنتی، پرورش زنبور عسل و کرم ابریشم مشغول بوده‌اند. اما رایج‌ترین فعالیت بهره‌برداران باغداری بوده است. اکثریت مطلق این بهره‌برداران توسط اشخاص حقیقی یا همان کشاورزان و دامداران اداره می‌شود بیش از ۵۰ درصد بهره‌برداران زمین زیر ۵ هکتار دارند. این نشان می‌دهد که کشاورزان خرده پا هستند.
- براساس نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در سال ۱۳۹۲ تعداد ۲۶۱۹۴۱ نفر در بخش کشاورزی استان شاغل بوده‌اند که حدود ۶,۷ درصد از جمعیت شاغل بخش کشاورزی کشور را شامل می‌شود. این جمعیت سهمی

- معادل ۳۵,۷ درصد کل جمعیت شاغل استان را به خود اختصاص داده که در مقایسه با کل کشور، سهم شاغلین بخش کشاورزی استان بیشتر از سهم شاغلین بخش کشاورزی کشور (۱۸,۳ درصد) بوده است.
- از بین بهره‌برداران کشاورزی، تعداد ۱۶۵۷۴۴ بهره‌بردار (۶۶/۸ درصد) تحت اداره بهره‌برداران باسواد و بقیه بهره‌برداران (۳۳/۲ درصد) زیر نظر بهره‌برداران بی‌سواد بوده است. بر طبق بررسی‌های صورت گرفته شاغلین بخش کشاورزی مقطع ابتدایی در تمام سال‌های مورد مطالعه بیشتر از سایر مقاطع بوده‌اند. همچنین درصد شاغلین مقطع عالی نیز رشد چشمگیری در سال ۱۳۸۵ داشته است. مکانیزه شده و علمی شدن بخش کشاورزی یکی از راه‌های توسعه کشور می‌باشد افزایش باسوادان مقطع عالی در بخش کشاورزی حاکی از علمی‌تر شدن کشاورزی در استان می‌باشد زیرا راهیابی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در این بخش می‌تواند به افزایش کمیت و کیفیت تولید در این بخش کمک کند.
  - شاخص بهره‌وری نیروی کار و زمین بدست آمده در بخش کشاورزی بر اساس آمار سرشماری کشاورزی نشان می‌دهد که بهره‌وری نیروی کار کشاورزی استان در سال ۱۳۹۱ پایین‌تر از کشوری بوده و بهره‌وری زمین نیز نشانگر آن است که ارزش افزوده ایجاد شده از هر هکتار زمین زراعی طی دوره ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۱ رو به فزونی گذارده و حاکی از استفاده موثرتر از زمین می‌باشد.

• نقاط قوت

- وجود الگوهای کشت مناسب و سیستم چندکشتی در شهرستان‌های جنوب استان
- مناسب بودن شاخص عملکرد در واحد سطح در برخی مناطق استان و در برخی محصولات
- وجود مزیت‌های نسبی فراوان در بخش تولیدات کشاورزی به ویژه محصولاتی نظیر پسته، مرکبات، خرما، گردو، بادام، زیتون، اکالیپتوس، گل محمدی، گیاهان دارویی، زیره، کرک و پشم با قابلیت صادراتی
- وجود ذخایر ژنتیکی شامل گیاهی و وجود تنوع اقلیمی و امکان تولید محصولات کشاورزی خارج از فصل و امکان توسعه کشت متراکم و گلخانه‌ای
- توان مناسب استان برای سرمایه‌گذاری جهت ایجاد صنایع فرآوری، تبدیلی و بسته‌بندی محصولات کشاورزی و دامی
- امکان برداشت دوباره و چندباره محصولات کشاورزی در طول سال در مناطق جنوبی استان

- پتانسیل خوب نیروی کار تحصیلکرده

• نقاط ضعف

- پایین بودن میزان بارش سالانه در استان
- خرده پا بودن کشاورزان
- سهم بالای کشاورزان و بهره برداران بی سواد در استان
- عدم وجود تعادل بین ظرفیت مراتع و تعداد دام و خانوارهای بهره بردار دامی وابسته به مراتع
- عملکرد پایین اراضی زراعی و مرتعی در برخی مناطق روستایی و نواحی طبیعی حاشیه کویر
- به طور دقیق مشخص نبودن نوع محصولات کشاورزی متناسب با شرایط اقلیمی و جغرافیایی مناطق مختلف استان
- غالب بودن شیوه های آبیاری سنتی و راندمان پایین این شیوه ها و اتلاف منابع آب سطحی و زیر سطحی در امور کشاورزی
- کمبود شبکه های مدرن انتقال آب و آبیاری اراضی و دور بودن اراضی مستعد و دشت ها از منابع آب سطحی
- ضعف مکانیزاسیون، کوچک بودن قطعات اراضی و عقب ماندن روند افزایش ضریب مکانیزاسیون استان از شاخص های تعیین شده در برنامه های توسعه
- بالا بودن ضایعات محصولات کشاورزی به سبب سنتی بودن شیوه های بسته بندی، انبارداری و بازاریابی محصولات
- کمبود مراکز خدمات مشاوره ای، فنی و تحقیقاتی جهت پشتیبانی فعالیتهای کشاورزی و دامپروری استان
- ضعف در جذب سرمایه های موجود در بخش کشاورزی و دامپروری
- عدم وجود صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی
- عدم وجود راه های ارتباطی و امکانات حمل و نقل مناسب خصوصاً خطوط ریلی
- عدم وجود کشتارگاه های صنعتی دام در استان و حتی کشتارگاه های نیمه صنعتی در برخی شهرستان ها و همچنین عدم وجود تسهیلات کافی جهت احداث مراکز مذکور
- سرمایه گذاری ناکافی در بهره برداری از پتانسیل های آب های سطحی

• فرصت ها

- موقعیت جغرافیایی ویژه استان و دسترسی مناسب به سبب عبور راه ترانزیت شمال جنوب کشور
- تولیدات کشاورزی و دامی فراوان و ارزان قیمت به عنوان مواد اولیه (امکان گسترش صنایع تبدیلی کشاورزی و فرآوردههای دامی)
- وجود ظرفیت های صادراتی در پسته، خرما، مرکبات و زیره با شهرت بین المللی
- چهار فصل بودن استان (جنوب استان جز گلخانه های طبیعی محسوب می شود)
- وجود ظرفیت ها و پتانسیل های عظیم در بخش کشاورزی استان به عنوان بستر ایجاد موسسات تحقیقاتی و واحدهای فناوری و ایجاد فرصت های شغلی دانش بنیان
- وجود اکوسیستم های حساس و متنوع و برخورداری از ذخایر ژنتیکی حائز اهمیت جهانی
- منابع آب های سطحی قابل توجه مهار نشده با قابلیت ذخیره سازی و بهره برداری مطمئن

• تهدیدها

- ناملایمات اقلیمی در برخی بخشهای استان از جمله سردسیر بودن، بادهای گرم، محدود بودن فصل کاری، پایین بودن میزان بارش و رژیم زمانی و مکانی نامناسب
- نظام قیمت گذاری نامناسب در خرید تضمینی محصولات کشاورزی
- نبود یا ضعف صنایع تبدیلی و نگهداری و ... و ورود خسارت به فعالان بخش کشاورزی استان به دلیل نوسان زیاد قیمت محصولات کشاورزی در فصل برداشت
- کاهش کمی و کیفی آب های زیرزمینی و افزایش مشکلات تأمین آب مورد نیاز مصارف کشاورزی و صنعتی و غیره
- کمبود منابع غذایی دام و کاهش علوفه مراتع
- هجوم شن های روان و گرد و غبار از درون استان و استان های همجوار و تاثیرات منفی بر وضعیت کشاورزی استان

- عدم وجود و کفایت ضوابط قانونی و قوانین در بحث نظارت بر فراورده های خام دامی و لزوم حمایت قانونی بیشتر مقامات قضائی
- همجواری بخش های شرقی و جنوب شرق استان با استانهای مرزی و قرار گرفتن در مسیر تردهای غیرقانونی و شرایط نامناسب بهداشت دام در کشورهای همجوار

۱-۳-۷-۳- عرصه های فعالیت اقتصادی

۱-۳-۷-۳-۱- اقتصاد شهری

- خدمات، اصلی ترین بخش فعالیت نقاط شهری شهرستان های استان کرمان را تشکیل می دهد و به جز دو شهرستان جیرفت و بم که بخش صنعت و معدن نقش کمرنگی در اشتغال نقاط شهری مردمان آن دارد بخش کشاورزی از جایگاه نسبتا پایینی در سایر شهرهای اصلی استان برخوردار است.
- نرخ فعالیت جمعیت ۱۰ ساله و بیش تر در نقاط شهری استان به طور متوسط بیش از ۳۰ درصد بوده است.
- نتایج تعداد و درصد شاغلین در بخش های با منشاء شهری و روستایی در نقاط شهری شهرستانهای استان حاکی از آن است که ۸۲/۵ درصد اقتصاد شهرهای استان دارای کارکرد شهری و ۱۷/۴ درصد نیز دارای کارکرد روستایی است. در نقاط شهری شهرستانهای جیرفت، شهربابک و بم جایگاه بخش با کارکرد روستایی نسبتا بالا است (بیش از ۴۰ درصد). به عبارت دیگر در نقاط شهری شهرستان های مذکور، بخش کشاورزی و شیلات که شامل زیربخشهای مختلف زراعت، دامداری، پرورش زنبور عسل و کرم ابریشم و همچنین پرورش ماهی و جنگلداری می باشد از جایگاه نسبتا بالایی برخوردار است. یکی از عوامل اصلی بالا بودن کارکرد روستایی در نقاط شهری شهرستانهای مذکور بیشتر به وجود زمینه و پتانسیل های مناطق مذکور در خصوص کشاورزی و حفظ آن در طول سالهای مختلف می باشد.
- بر اساس آمار انتشار یافته در سرشماری کارگاهها، تعداد کارگاههای فعال در کل استان کرمان که ماهیت کاری آن روستایی بوده ۱۶۳۳ کارگاه و تعداد کارگاه های فعال در نقاط شهری استان ۵۰۲ کارگاه می باشد.
- اکثر شهرداری های استان کرمان، دارای ساختار شهرداری با جمعیت زیر ۱۰۰۰۰ نفر می باشند که تعداد ۴۹ شهرداری را شامل می شود و شهرداریهایی که جمعیت شهری بین ۱۰ تا ۳۰ هزار نفر را دارند، ۱۱ شهرداری

- در استان هستند، شهرداریهای بین ۳۰ تا ۵۰ هزار نفر، ۴ شهرداری، ۵۰ تا ۱۰۰ هزار نفر ۳ شهرداری، بین ۱۰۰ تا ۵۰۰ هزار نفر، ۴ شهرداری و جمعیت بالای ۵۰۰ هزار نفر هم ۱ شهرداری را شامل می‌شود.
- اکثر شهرهای استان دارای جمعیتی زیر ۱۰۰۰۰ نفر می‌باشند یعنی در استان کرمان تعداد شهرهای کوچک زیاد است، بنابراین مقایسه شهرها و جمعیت آنها نشان می‌دهد که همگونی مناسبی در این زمینه در این استان وجود ندارد (تعداد شهرها با جمعیت پایین نسبت به تعداد شهرها با جمعیت متوسط و بالا در استان زیاد است) و در سیاست‌گذاری برای شهرهای استان باید به این مسئله توجه داشت.
  - بیشترین تعداد واحدهای مسکونی به ترتیب در استان متعلق به شهرهای کرمان، سیرجان، رفسنجان، بم، جیرفت، زرنند، شهربابک، کهنوج، بردسیر و بافت می‌باشد. بیشترین تعداد واحدهای آپارتمانی نیز ابتدا متعلق به استان کرمان با ۷۲ درصد کل آپارتمانهای ده شهر مهم استان و کمترین مشترکاً متعلق به شهرستان-های بردسیر و کهنوج با ۰,۷۶ درصد می‌باشد.
  - به طور متوسط بیش از ۹۹ درصد واحدهای مسکونی نقاط شهری استان برخوردار از برق، آب لوله کشی بوده و همچنین بیش از ۹۰ درصد دارای آشپزخانه و توالت هستند همچنین به جز شهرستان کهنوج بالای ۸۰ درصد واحدهای مسکونی استان دارای گاز هستند.
  - از بین انواع کارگاه‌های بازرگانی در استان، بیشترین سهم با ۷۶/۵ درصد مربوط به کارگاه‌های «خرده فروشی و تعمیر کالاهای شخصی و خانگی» و کمترین سهم نیز با ۳ درصد متعلق به کارگاه‌های «عمده فروشی و حق‌العمل کاری» می‌باشد که بیشترین فعالیت به ترتیب مربوط به «خرده فروشی غذا و آشامیدنی‌ها و دخانیات در فروشگاه‌های تخصصی» و «سایر خرده فروشی‌های کالاهای نو در فروشگاه‌های تخصصی» بوده است که در مجموع نزدیک به ۷۲ درصد از تعداد کارگاه‌های مذکور را تشکیل داده‌اند. کمترین فعالیت نیز با ۰/۰۱ درصد مربوط به «خرده فروشی در غیر از فروشگاه‌ها» بوده است. از کل کارگاه‌های بازرگانی موجود استان در سال ۱۳۸۱، نزدیک به ۸۱ درصد دارای یک نفر کارکن و ۱۴/۲ درصد دارای ۲ نفر کارکن بوده‌اند.
  - از لحاظ تعداد سفر برون‌استانی ترتیب قرارگیری شهرستان‌های استان عبارت است از: کرمان، کهنوج، سیرجان، بم، رفسنجان، شهربابک، جیرفت، زرنند، بافت و بردسیر. و از لحاظ تعداد مسافر جابجا شده

شهرستانهای استان به این ترتیب قرار می گیرند: کرمان، سیرجان، رفسنجان، بم، کهنوج، شهربابک، جیرفت، زرنند، بافت و بردسیر.

- باراندازهای مهم استان کرمان، سیرجان، رفسنجان و زرنند می باشد.
- در بخش خدمات و عمران شهری کمبود پارک و فضای سبز تجهیز شده، اماکن فرهنگی و گذراندن اوقات فراغت، کمبود تاسیسات و تجهیزات شهری، ضعف تاسیسات حفاظتی و ایمنی در شهرها، گسترش افقی و بی قواره شهری و ساخت وسازهای غیرمجاز در حاشیه شهرها از مشکلات اساسی استان در این بخش می باشد.
- روند تغییرات متوسط سهم هزینه های خوراکی و دخانی یک خانوار شهری روند کاهشی ملایم است. بطوری این سهم از ۳۰ درصد سال ۱۳۸۵ به ۲۸ درصد در سال ۱۳۹۳ می رسد. روند تغییرات متوسط سهم هزینه های غیرخوراکی یک خانوار شهری دارای روند افزایشی ملایم است؛ بطوری که این سه از ۶۹ درصد سال ۱۳۸۵ به ۷۱ درصد سال ۱۳۹۳ رسیده است. کاهش سهم هزینه های خوراکی و دخانی یک خانوار شهری و افزایش سهم هزینه های را می توان به عنوان نوعی تغییر ترکیب الگوی مصرف مناطق شهری استان تلقی نمود.

• نقاط قوت

- کاهش نرخ بیکاری در برخی نقاط شهری استان.
- جمعیت بالای آماده بکار در خصوص زنان استان.
- بهبود دوام واحدهای مسکونی نقاط شهری استان در طول سالهای اخیر بخصوص در شهر بم.
- دسترسی بالای اکثر نقاط شهری شهرستانهای استان به آب لوله کشی.
- بالا بودن ضریب نفوذ تلفن ثابت در اکثر نقاط شهری شهرستانهای استان.
- وجود منابع مختلف در استان در تولید مصالح.
- دسترسی آسان و ارزانتر به زمین در نقاط شهری با جمعیت کم و با فاصله بالا از کرمان.
- وجود ۴ فرودگاه فعال و یک فرودگاه بین المللی با عملکرد ملی و فراملی.

- ارتباط موصلاتی مهم استان با پنج استان کشور و امکان استفاده از این مزیت مکانی برای توسعه اقتصادی استان.
- وجود بازارهای تولید متنوع محصولات کشاورزی در اکثر شهرهای استان کرمان.
- وجود فعالیت های بازرگانی متعدد در زمینه های گوناگون در شهرهای کرمان، سیرجان، رفسنجان، جیرفت، بم و زرنند.
- وجود مراکز خرید تجاری فعال در شهر کرمان و سیرجان.
- وجود مراکز آموزش عالی مختلف و وجود نیروی کار تحصیل کرده و متخصص و ساختار جمعیتی جوان استان جهت فعالیت در بخشهای اقتصادی.
- وجود کشتارگاه رسمی در بیشتر شهرهای استان.
- وجود فضاهای کافی (زمینهای بایر) برای اختصاص دادن به کاربری های مورد نیاز بر اساس کمبود سرانه در اکثر شهرهای استان.
- بهبود نسبی الگوی مصرف برق در بخش مصارف خانگی و تجاری.
- وجود ذخایر گاز محلی در استان برای تامین گاز مورد نیاز.
- واگذاری بخشی از امور در شهرداریها از جمله (تنظیف، حمل زباله و فضای سبز) به بخش خصوصی.
- وجود پتانسیل استفاده از بخش کشاورزی در توسعه شهرها در نقاط شهری که کارکرد روستایی آنها بالاست.
- وجود فعالیتهای باغداری و زراعت در اکثر شهرهای استان و وجود پتانسیل استفاده از این فعالیتها در زمینههایی همچون گردشگری و ...
- افزایش درآمد واقعی خانوارهای شهری استان در طول سالهای مختلف.
- افزایش هزینههای واقعی خوراکی خانوارهای شهری استان در طول سالهای مختلف و بالتبع افزایش امنیت غذایی آنها.
- بالا بودن نرخ رشد هزینه های غیر خوراکی نسبت به خوراکی در طول سالهای مختلف.

• نقاط ضعف

- بالا بودن نرخ بیکاری در نقاط شهری شهرستانهای بم، جیرفت و بافت (به ترتیب حدود ۱۲/۶۰، ۱۱/۴۵ و ۱۱ درصد).
- بالا بودن نرخ بیکاری زنان نسبت به مردان.
- بالا بودن جایگاه بخش کشاورزی در نقاط شهری شهرستانهایی همچون جیرفت، شهربابک، بردسیر، بم و زرنند (به ترتیب حدود ۲۵/۵۶، ۲۲/۳۹، ۲۱/۱۵، ۲۱/۶۱ و ۱۹/۰۲ درصد) و عدم توسعه سایر بخشهای اقتصادی.
- وجود اشتغال ناپایدار و فصلی بخصوص در بخش کشاورزی.
- عدم توسعه بخشهای صنعت و خدمات در نقاط شهری استان نسبت به شهر کرمان و سیرجان و تمرکز فعالیتهای این دو بخش در این شهرها.
- بالا بودن جایگاه مصالح کم دوام در نقاط شهری اکثر شهرستانهای استان بخصوص کرمان، رفسنجان و شهرستانهای جنوبی استان.
- بالا بودن واحدهای مسکونی کم دوام در نقاط شهری اکثر شهرستانهای استان بخصوص کرمان، رفسنجان و شهرستانهای جنوبی استان.
- وجود شیوه ساخت مسکن بصورت خودمصرفی و غیر استاندارد بخصوص در نقاط شهری کوچک و حاشیه شهرهای بزرگ.
- وجود بافت فرسوده و حاشیه نشین و سکونت گاههای غیر رسمی در اکثر شهرهای استان بخصوص کرمان و رفسنجان.
- بالا بودن جایگاه تعداد واحدهای مسکونی نقاط شهری نسبت به کل واحدهای مسکونی استان و افزایش آن در طول سالهای اخیر.
- بالا بودن درصد واحدهای مسکونی اجاره ای در شهر کرمان.
- توسعه افقی و بی قواره شهرها بخصوص در کرمان و ناهماهنگی میان سیاستهای توسعه شهری و بخش مسکن.
- رشد ناموزون شبکه ارتباطی و کمبود جاده های مناسب دسترسی در مناطق حاشیه ای استان.

- فقدان پارکینگ مناسب در شهر کرمان.
- فرسودگی ناوگان حمل و نقل هوایی و ریلی در استان.
- افزایش خودروهای شخصی بیش از ظرفیت معابر شهری در شهر کرمان به دلیل ضعف حمل و نقل عمومی.
- ضعف هماهنگی بین شهرداری، راهنمایی و رانندگی و شورای ترافیک استان در شهر کرمان.
- کمبود تعاونی ها و شرکت های سرمایه گذاری برای جمع آوری سرمایه ها و به کارگیری این سرمایه ها در سرمایه گذاریهای مولد.
- بالا بودن تعداد واحدهای صنفی نسبت به جمعیت شهری در شهرهای استان به ویژه کرمان.
- وجود واحدهای صنفی بدون پروانه و مجوز.
- عدم یکجا سازی واحدهای صنفی فعال در سطح شهرهای استان به صورت مجتمع های تجاری.
- حجم بالای مبالغ سپرده گذاری شده در بانکهای شهر کرمان به دلیل قرار گرفتن مراکز ادارات و موسسات.
- کمبود سرانه فضای سبز در اکثر شهرهای استان بخصوص کرمان.
- کمبود امکانات مناسب برای ساماندهی زیاده شهری در شهرهای متوسط و کوچک.
- محرومیت تعدادی از شهرهای کوچک استان از گاز شهری.
- کاهش حجم مخازن به دلیل خشکسالی در استان.
- کیفیت پایین آموزشگاهها و امکانات و تجهیزات کم در شهرهای متوسط و کوچک.
- پایین بودن سرانه تخت بیمارستانی در شهرهای متوسط و کوچک استان.
- پایین بودن سرانه پزشک در شهرهای کوچک استان.
- رشد سریع جمعیت و حاشیه نشینی در چندین شهر عمده استان (کرمان، رفسنجان، سیرجان و جیرفت).
- عدم اعتماد مردم به مدیریت شهری و در نتیجه عدم مشارکت آنها در اداره امور شهر.
- ناهماهنگی بین شورای شهر و شهرداری.
- عدم تعریف ارتباط بین ساختار مدیریت شهری و نهادهای عمومی و خصوصی.
- توجه نداشتن به نقش شهرهای کوچک که سبب ایجاد مشکلاتی در شهرهای بزرگ استان خواهد شد.
- بالا بودن کارکرد روستایی در بعضی از نقاط شهری استان (بخصوص در جیرفت، شهربابک، بردسیر، بم و زرنند).

- عدم توسعه بخشهای صنعت و خدمات در بعضی از نقاط شهری استان (بخصوص شهرهایی که دارای کارکرد روستایی بالایی می باشند).
- وجود فعالیتهایی همچون دام سبک و دام سنگین در اکثر شهرهای استان (بخصوص کرمان، جیرفت، بم و زرنند) و بوجود آمدن مسائل و مشکلات بهداشتی در این زمینه.
- بالا بودن هزینه مسکن در هزینه خانوارهای شهری استان.
- افزایش جایگاه نوشابه ها، غذاهای آماده و دخانیات در سبد هزینه مواد خوراکی خانوارها.
- کمبود خدمات جانبی در آرامستانها بخصوص در شهرهای کوچک استان.
- عدم استفاده مناسب از موقعیت استراتژیکی استان در رابطه با حمل و نقل.
- فقدان برنامه مشخص برای محدودیت در صدور پروانه های واحدهای صنفی.
- فقدان برنامه ریزی مناسب در تاسیس بازارها در خیابان های شهرهای استان با توجه به ظرفیت و امکانات خیابان و پراکندگی مناسب آن با جمعیت.

• فرصت ها

- زمینه ی پتانسیل های مختلف اشتغال همچون: بخشهای گردشگری، حمل و نقل (داخلی و بین المللی)، بازرگانی.
- توجه حاکمیت در خصوص استفاده از پتانسیل های استان کرمان در زمینه های مختلف اقتصادی.
- اهمیت شهر کرمان به عنوان قطب گردشگری درمانی در جنوب شرق کشور.
- توانمندی ارائه خدمات برتر (دانشگاهی و درمانی).
- جذب سرمایه گذاری خارجی بخصوص در بخش حمل و نقل و گردشگری.
- موقعیت ویژه جغرافیایی در جنوب شرقی و قرارگیری در مسیر محورهای ترانزیتی (کریدورهای اصای شمال-جنوب و شرق-غرب).
- قرارگیری در محور ورود و خروج کالا از بنادر جنوب به مرکز کشور.

- توسعه ارتباطات راه دور (مخابرات، اینترنت و ...) و در نتیجه حذف مسافرت‌های بی مورد درون شهری و بیرون شهری.
- توسعه بازارهای سایر نقاط شهری استان در جهت توسعه توریسم و گردشگری.
- تولید و توسعه فعالیتهای مرتبط با ساماندهی و بازیافت زباله.
- توسعه گردشگری در پارکهای عمومی و امکان تامین درآمد برای جبران بخشی از هزینه نگهداری.
- وجود فضاهای کافی (زمینهای بایر) برای اختصاص دادن به کاربری‌های مورد نیاز بر اساس کمبود سرانه در اکثر شهرهای استان در نتیجه جذب جمعیت.
- امکان ذخیره و استفاده از روان آبهای سطحی برای بخش کشاورزی و تخلیه کمتر منابع آب زیرزمینی.
- استفاده از منابع مالی بخش خصوصی برای توسعه کمی و کیفی آموزشگاهها.
- استفاده از پزشکان متخصص بومی در موسسات درمانی شهرهای کوچک و متوسط استان.
- کاهش نابرابریهای اقتصادی، اجتماعی و ایجاد ظرفیتهای توسعه با استفاده از مدیریت محلی مناسب مانند شوراهای و شهرداری.
- ارتقاء سطح آگاهی مردم از طریق آموزش و همچنین تعلیم دموکراسی.
- کم‌رنگ شدن تصدی‌گری دولت و دوری جستن از سیستم متمرکز دولتی به کمک وجود شوراهای و مدیریت مشارکتی در شهرها.

• تهدیدها

- فقدان برنامه مشخص در خصوص ایجاد تعادل بین پراکنش نیروی کار در استان و تمرکز بالا در کرمان.
- فقدان برنامه مشخص در خصوص انتقال نیروی کار از بخش کشاورزی به بخشهای صنعت و خدمات.
- رواج روحیه حل معضل اشتغال با استفاده از برنامه‌های کوتاه مدت و ضربتی بدون در نظر داشتن جنبه‌های اقتصادی و آینده‌نگری در این خصوص.
- نبود یک برنامه مشخص و مدون در خصوص ایجاد مشاغل پایدار و مولد.
- فقدان یک نظام جامع اطلاع‌رسانی و اطلاع‌گیری بازرگانی بویژه در زمینه تجارت الکترونیک و تجارت بین‌الملل.

- آمار بالای تصادفات جاده‌ای و تلفات ناشی از آن بخصوص در جاده کرمان - سیرجان.
- افزایش بی رویه جمعیت شهرهای بزرگ به دلیل ورود مهاجرین و روستاییان و در نتیجه افزایش مشکلات و معضلات حاشیه نشینی و کاهش امنیت و حس تعلق ساکنین این شهرها.
- کمبود آب بخصوص در شهرهای بزرگ برای نگهداری فضای سبز.
- عدم برنامه‌ریزی مناسب برای تامین برق متناسب با نیاز مناطق.
- اتلاف بالای آب در بخش کشاورزی و فشار بر منابع آب زیرزمینی بویژه در شهرهای بزرگ و متوسط.
- تغییرات دوره‌ای تعداد دانش آموزان مقاطع مختلف و ایجاد عدم تناسب با فضای آموزشی.
- محرومیت شهرهای کوچک و عدم جذب پزشک متخصص کافی و باتجربه.
- عدم یکپارچگی مدیریت شهری در عرصه سیاست‌گذاری، تصمیم‌سازی، برنامه‌ریزی، هدایت و نظارت.
- عدم ارتباط میان بخشی و ناهماهنگی بین دستگاهی در مدیریت شهری.
- سنتی و قدیمی بودن قانون شهرداریها و ضرورت به روز کردن و اصلاح قانون شهرداریها به منظور پاسخگویی به نیازهای روز.
- ضعف ارتباط منطقی بین طرح‌های فرادستی و پائین‌دستی.

۱-۳-۷-۳-۲- اقتصاد روستا

- عمر غالب منازل روستاهای شهرستان‌های استان کرمان همانند بافت، بردسیر، رابر، رفسنجان، سیرجان، زرنند، کرمان، شهربابک، فهرج، ارزوئیه و کوهبنان ۲۵ سال به بالا بوده و عمر غالب منازل روستاهای شهرستان راور، کهنوج، منوجان، رودبار جنوب، ریگان و فاریاب بین ۵ تا ۱۴ سال است و روستاهای جیرفت، عنبرآباد و قلعه گنج عمر منازل آنها اصولاً کمتر از ۵ سال می‌باشد. شواهد نشان می‌دهد که بافت فرسوده ای بر روستاهای استان حاکم است.
- با توجه به بررسی‌های انجام گرفته می‌توان مناطق روستایی شهرستان‌های استان کرمان را به لحاظ استحکام بنا به سه قسمت کلی، ساختمان‌های مقاوم (مصالح فلزی و بتن آرمه)، نسبتاً مقاوم (مصالح آجر و چوب و یا بلوک) و کمتر مقاوم (ساختمان‌های تمام چوب و خشتی و گلی) طبقه‌بندی کرد. کرمان، زرنند و بم جز شهرستان‌هایی با ساخت مسکن مقاوم طبقه‌بندی می‌شوند. شهرستان‌های شهربابک، سیرجان، راور، ریگان،

رابر و انار جز شهرستان‌هایی با بافت مسکونی نسبتاً مقاوم هستند. شهرستان‌های ریگان، دارای بیشترین ساختمان‌های تمام چوب و خشتی و گلی در استان هستند که جز شهرستان‌هایی با بافت مسکونی کم مقاوم هستند. همچنین بایستی اشاره کرد که مناطق روستایی شهرستان کرمان علیرغم دارا بودن ساختمان‌های مسکونی بتنی و نیمه فلزی دارای بافت خشتی و گلی است که در طرح‌های بازسازی بافت‌های فرسوده بایستی مورد توجه قرار گیرد.

- بالاترین سهم مکانی وضعیت بهره‌برداری در مناطق روستایی شهرستان‌های استان کرمان، خانوار معمولی ساکن و غیرساکن می‌باشند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در میان مناطق روستایی شهرستان‌های استان کرمان، مناطق روستایی شهرستان‌های جیرفت، ریگان، کرمان، بم و عنبرآباد دارای بیشترین خانوار معمولی ساکن هستند. به عبارت دیگر، در میان مناطق روستایی شهرستان‌های استان کرمان این شهرستان‌ها دارای بیشترین خانوار با اقامتگاه ساکن هستند. این در حالی است که، مناطق روستایی شهرستان‌های رفسنجان، سیرجان، جیرفت و زرنند دارای بیشترین بهره‌دار غیرساکن در میان شهرستان‌های استان بوده است.

- شهرستان‌های استان کرمان را براساس اشتغال در فعالیت غالب می‌توان به دو دسته اشتغال در فعالیت کشاورزی و اشتغال در فعالیت غیر کشاورزی طبقه‌بندی نمود. فعالیت غالب روستاهای شهرستان‌های کهنوج، جیرفت نسبت به سایر شهرستان‌های استان کرمان کشاورزی بوده است. اگرچه در مناطق روستایی شهرستان جیرفت، فعالیت تامین آب و برق، هتل و رستوران، مستغلات و فعالیت‌های کسب و کار، آموزش، بهداشت، سایر فعالیت‌های خانوارهای دارای مستخدم و فعالیت‌های تولیدی غیرقابل تفکیک نیز جریان داشته است. در میان مناطق روستایی شهرستان‌های استان کرمان، شهرستان کهنوج را می‌توان شهرستانی با فعالیت‌های کشاورزی نامید. زیرا سایر فعالیت‌ها نسبت به کشاورزی دارای رونق و فراوانی کمتری است. فعالیت غالب در سایر مناطق روستایی شهرستان‌های استان، کرمان، شهربابک، سیرجان، زرنند، رفسنجان، بم، بافت، فعالیت‌های غیرکشاورزی است.

- از بعد کشاورزی اگر چه در برخی از روستاهای شهرستان‌های استان کرمان مثل رفسنجان فقط به امر باغداری و در برخی از روستاهای شهرستان‌هایی مانند ارزوئیه، رودبار جنوب و قلعه گنج به فعالیت زراعت و همچنین روستاهای شهر کرمان به امر زنبورداری و پرورش کرم ابریشم و ... در کنار سایر فعالیت‌ها پرداخته می‌شود. اما باغداری، پرورش ماکیان و دام رشته فعالیت اصلی روستاهای استان کرمان می‌باشد.

- در میان بهره‌برداران کشاورزی شهرستان قلعه گنج (۵۷ درصد بی سواد)، شهرستان رودبار جنوب (۵۰ درصد بی سواد) و شهرستان بافت (۴۴ درصد بی سواد)، بیشترین نرخ بی سوادی مشاهده می شود.
- بیشترین درصد باسوادی در بین بهره‌برداران کشاورزی در شهرستان های بم (۷۶ درصد)، زرنده و سیرجان (۷۴ درصد) وجود دارد. اکثر شهرستان های استان دارای تحصیلات ابتدایی و غیر رسمی می باشند. در مقایسه با سایر شهرستان های استان کرمان، بهره‌برداران کشاورزی با تحصیلات فوق دیپلم و بالاتر کشاورزی بیشتری در شهرستان جیرفت و رفسنجان فعالیت می کنند.
- در زمینه راه های آسفالتی در مناطق روستایی استان کرمان، مناطق روستایی شهرستان سیرجان با تعداد ۲۴۷ روستای دارای راه آسفالتی در رتبه اول قرار دارد و شهرستان های رفسنجان و جیرفت به ترتیب با تعداد ۲۳۲ و ۲۱۷ روستای دارای راه آسفالتی به دنبال این شهرستان قرار دارند. متوسط راه های آسفالتی استان کرمان ۱۱۲٫۶۹ روستای دارای راه آسفالتی است که حداکثر آن مربوط به شهرستان سیرجان (۲۴۷) و حداقل راه های آسفالتی متعلق به شهرستان کوهبنان ۳۴ روستای دارای راه آسفالتی می باشد.
- راه های شوسه در استان کرمان، شهرستان کرمان با تعداد ۵۷ روستای دارای راه شوسه جایگاه نخست را در اختیار دارد و شهرستان های رودبار جنوب و جیرفت به ترتیب با تعداد ۴۵ و ۳۷ روستای دارای راه شوسه در رده های بعدی قرار دارند. در این خصوص راه های شوسه استان کرمان به طور متوسط ۱۷٫۸۶ روستای دارای راه شوسه است که بیشترین آن مربوط به شهرستان کرمان و کمترین آن مختص شهرستان بردسیر و کهنوج با ۲ روستای دارای راه شوسه است. در مورد راه های خاکی در استان کرمان، شهرستان سیرجان با ۱۰۳۶ روستای دارای راه خاکی در بالاترین رتبه و شهرستان های جیرفت و کرمان به ترتیب با تعداد ۹۴۰ و ۸۱۲ روستای دارای راه خاکی در رده های بعدی قرار دارند.
- در شاخص وجود راه آهن در استان کرمان، شهرستان کهنوج با تعداد ۳ روستای دارای راه آهن در رده اول قرار دارد و شهرستان های سیرجان، رفسنجان، زرنده و انار با تعداد ۱ روستای دارای راه آهن در رتبه های بعدی قرار دارند.
- بر اساس سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰ در زمینه وجود مدارس شهرستان جیرفت با تعداد ۳۵۳ روستای دارای مدرسه در مقاطع مختلف تحصیلی در رتبه اول قرار دارد و شهرستان های کوهبنان با تعداد ۲۲، مدرسه در مقاطع مختلف در رتبه آخر قرار دارد.

- در زمینه وجود پزشک، دندانپزشک، بهیار و پرستار و دامپزشک در میان شهرستانهای استان کرمان، شهرستان رفسنجان در رتبه نخست و شهرستان کوهبنان با کمترین این خدمات در روستاهای خود در رتبه آخر قرار داشته است. میانگین روستاهای پزشک دار استان کرمان، ۷,۲ است که بیشترین آن مربوط به شهرستان رفسنجان و کمترین سرانه مربوط به شهرستان فاریاب که فاقد پزشک است.
- از لحاظ کالاهای عمومی چون حمام، مراکز خدمات درمانی، داروخانه، مرکز بهداشت، مرکز تسهیلات زایمان، کتابخانه، مکان ورزشی و مسجد طبق سرشماری ۱۳۹۰ روستاهای شهرستان رفسنجان و کرمان دارای بهترین موقعیت و انار در رتبه آخر قرار داشته است.
- در خصوص شرکت تعاونی روستائی، در میان شهرستانهای استان کرمان، شهرستان های جیرفت، زرنده و رفسنجان با تعداد ۳۶، ۳۰ و ۲۴ روستای دارای بیشترین شرکت تعاونی روستایی هستند و شهرستانهای قلعه گنج و ارزوئیه با تعداد ۴ روستای دارای شرکت تعاونی کمترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند.
- در خصوص برخورداری از برق، گاز، آب، انرژی‌های نو، سامانه تصفیه آب، شهرستان های جیرفت، کرمان و سیرجان، بیشترین روستای دارای این خدمات سراسری را دارند و روستاهای شهرستان‌های انار، کوهبنان و نورماشیر به ترتیب دارای کمترین از نوع این خدمات هستند.
- از لحاظ مراکز ارتباطی و مالی در بین روستاهای شهرستان‌های مختلف شهرستان رفسنجان و کرمان دارای بیشترین امکانات ارتباطی و مالی و روستاهای شهرستان‌های انار و کوهبنان از کمترین امکانات برخوردار بوده‌اند.
- مدیریت برخی روستاهای استان کرمان از طریق شورای روستا صورت می‌گیرد. تعداد روستاهای دارای شورا مناطق روستایی شهرستانهای استان کرمان بر اساس سرشماری عمومی نفوس مسکن سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که بالاترین تعداد روستا دارای شورای اسلامی به ترتیب مربوط به کرمان، سیرجان و شهربابک می‌باشد. متوسط تعداد روستاهای دارای شورا ۱۶,۴، حداکثر تعداد روستاهای دارای شورا ۵۹ و حداقل آن ۵ می‌باشد.

• نقاط قوت

- بالا بودن درصد بهره برداران بازمین نسبت به بی زمین
- برخورداری از برق، گاز، آب، انرژی‌های نو، سامانه تصفیه آب در اکثر روستاها

- احداث واحد مسکونی، تجاری و صنعتی
- وجود راه‌های ارتباطی مناسب و ریلی در برخی روستا
- افزایش تعداد باسوادان در روستا
- صعودی بودن روند ارزش افزوده بخش کشاورزی استان
- بالا رفتن مساحت زیر کشت آبیاری تحت فشار در استان
- قابلیت توسعه بخشهای صنعت و خدمات در اکثر نقاط روستایی استان
- امکان ایجاد اشتغال در زمینه‌های صنایع دستی، فرش، جمع‌آوری محصولات و ...
- رشد موجودی مسکن طی سالهای اخیر
- توسعه مناسب ارتباطات مخابراتی در سطح نقاط روستایی در سالهای گذشته
- بالا بودن درصد فعالیتهایی همچون بقالی، نانوایی و همچنین بهورزان شاغل در روستاها و خانه‌های بهداشت فعال در روستاها
- ایجاد شورای روستا در روستاهای استان.

• نقاط ضعف

- کند بودن روند تاسیس شرکت‌های تعاونی و پایین بودن روحیه تعاون در استان
- عدم ارزش واقعی زمین‌های زراعی و باغی و مسکونی و آب در روستا
- بالا بودن نرخ بیکاری زنان در نقاط روستایی
- زیاد بودن عمر منازل مسکونی در روستاهای استان
- بالا بودن نرخ بی‌سوادی در روستاهای جنوب استان
- نبود زیرساخت‌های لازم در برخی روستاها خصوصا روستاهای جنوب
- کمبود امکانات و خدمات درمانی سطوح بالا و نیروی متخصص فعال در نقاط روستایی
- کمبود موسسات مالی تعاونی بدلیل مشکلات موجود در دریافت اعتبارات از بانکها
- فصلی بودن اشتغال بخش کشاورزی به عنوان بزرگترین بخش اشتغال نقاط روستایی استان و در نتیجه ناپایداری شغلی در مناطق روستایی استان

- بالا بودن میزان واحدهای مسکونی کم دوام در نقاط روستایی استان
- عدم توسعه فعالیتهای با منشاء شهری در روستاها و در نتیجه عدم تأمین مایحتاج روستائیان در داخل روستا و مراجعه بالای آنها به شهرها
- بالا بودن هزینه مسکن در سبد هزینه خانوار
- تمرکزگرایی و عدم واگذاری امور مختلف به مردم در روستاهای استان.

• فرصت‌ها

- توسعه ارتباطات مخابراتی برای کاهش تردد روستائیان به خارج از روستا
- توسعه فعالیت‌هایی چون گردشگری روستایی برای کمک به توسعه راه‌های روستایی
- اهمیت خدمات درمانی روستایی در کاهش مراجعات روستائیان به شهرها
- وجود زمینه مشارکت و تعاون در بین روستائیان
- اجاد شرایط سهل برای صدور مجوز تاسیس دهیارها و کمکهای وزارت کشور.

• تهدیدها

- نبود برنامه مشخص در جهت کاهش سرانه بهره برداریها، یکپارچه سازی و پراکندگی بهره برداری ها
- خرد شدن اراضی به دلیل تقسیم سهم الارث
- عدم وجود عزم راسخ دولت برای تحقق توسعه روستائی در کشور.
- بحران آب و سهم بالای اشتغال روستایی در بخش کشاورزی
- مهاجرت روستائیان
- کمبود نیروی کار و تخلیه روستاها
- کهنوت سن و افزایش سن کشاورزان و مهاجرت جوانان به شهرها
- پراکندگی روستاها بخصوص در نواحی بیابانی و مشکلات خاص نواحی کوهستانی در برابر خدمات رسانی

۱-۳-۷-۳-۳- نواحی خاص

• مناطق ویژه اقتصادی

- در کرمان چهار منطقه اقتصادی وجود دارد که فقط سه منطقه ویژه اقتصادی آن فعال می باشد.
- منطقه ویژه اقتصادی سیرجان به بیش از یک دهه فعالیت دارد و توانسته در بخش های مختلف سرمایه-گذاری کند و زمینه جذب انواع سرمایه گذاری را فراهم نماید. تولید سالانه انواع محصولات به ارزش بیش از چهارصد میلیون دلار در ۶۰ واحد صنعتی فعال گویای برخورداری این منطقه از مزیت نسبی در امر تولید می باشد. لذا این منطقه تا حدودی به اهداف خود رسیده است، اما عوامل متعددی چون مشکلات نقدینگی، مشکلات تخصیص و اخذ ارز برای واردات مواد اولیه، افزایش هزینه های انرژی و نیروی کار و ... از جمله مسائلی است که همچنان در سال های اخیر منجر به کاهش رشد تولید در برخی واحدهای تولیدی این منطقه شده است.
- در رابطه با منطقه ویژه ارگ بم مشخص شد که این منطقه تنها منطقه ویژه اقتصادی تخصصی در زمینه صنایع خودروسازی، قطعه سازی و صنایع وابسته به آن در کشور محسوب می شود.
- منطقه ویژه رفسنجان در موقعیت بسیار مناسبی قرار گرفته است اما با توجه به اینکه هنوز در حال احداث و تکمیل شدن است، هنوز نمی توان گفت به اهداف و برنامه های خود رسیده است.
- از مهمترین موانع رشد این مناطق، فقدان منابع کافی برای سرمایه گذاری در منابع زیربنایی است که منجر به گرایش مناطق ویژه به سمت واردات برای تمامی منابع شده است.

• مناطق نمونه گردشگری

- استان کرمان با توجه به اقلیم خاص و آثار باستانی و تاریخی بیشمار نتوانسته نتایج قابل قبولی در جذب گردشگر داشته باشد. در سال ۱۳۹۲ ارگ بم دارای بیشترین بازدید کننده و بعد از آن باغ شاهزاده و مجموعه گنجعلیخان در رتبه های بعدی قرار گرفته اند.
- میمند نیز یکی از معدود روستاهای جهان است که هنوز زندگی با همان سبک گذشته و در خانه های دست کند در جریان است و با توجه به اینکه مهم ترین جاذبه میمند منظر فرهنگی و دست کند بودن خانه ها می باشد، بنابراین اسکان مسافران در این خانه ها می تواند یکی از بهترین گزینه های گسترش گردشگری در این روستا

باشد. حدوداً ۴۰۰ واحد مسکونی دست نخورده و به شیوه هزاران سال پیش در میمند وجود دارد که می توان کل مجموعه را یک سایت بومگردی با ۴۰۰ واحد در نظر گرفت. همان شکل جدید از بوم گردی که با عنوان « اسکان در منزل» رواج یافته و حالا از شیوه های پرتعداد در میان گردشگران به شمار می رود.

- باغ شاهزاده ماهان به علت نزدیکی به مرکز استان و وجود راه ارتباطی مناسب با مرکز استان دارای موقعیت مناسبتری نسبت به منطقه میمند و ارگ بم و کویر لوت می باشد اما با این حال مشکلاتی مانند پایین بودن کیفیت غذای رستوران ها خصوصاً رستوران داخل باغ شاهزاده و عدم تنوع غذاهای سنتی در منوی این رستوران ها و همین طور فراهم کردن نمایشگاههای صنایع دستی در کنار این منطقه گردشگری به خوبی قابل مشاهده است.

- در مورد ارگ بم به عنوان بزرگترین بنای خشت و گل جهان، سریعتر کردن فرایند بازسازی و مقاوم سازی این بنا به همراه ایجاد سکونتگاههایی برای اقامت گردشگران و فراهم کردن شرایط اقامت منطبق بر فرهنگ قدیم ایران در آن زمان می تواند شرایط جذب گردشگر خصوصاً گردشگر خارجی بیشتری را در منطقه فراهم کند.

- بازار کرمان که مجموعه های تاریخی زیادی را در کنار خود دارد. لازمه جذب گردشگران داخلی و خارجی برای بازدید بیشتر از این منطقه، زیباسازی بیشتر شهر کرمان و فراهم کردن امکانات اقامتی بیشتر است.

• نقاط قوت

- فعال بودن سه منطقه ویژه اقتصادی استان
- جذب انواع سرمایه گذاری های داخلی و خارجی در مناطق ویژه
- طبیعت زیبا و خیال انگیز و چشم اندازهای منحصر به فرد استان
- قرار گیری کویر در نزدیکی مسیر ارتباطی
- ظرفیت شناخت شده بودن استان در سطح بین المللی (پیشینه تاریخی)
- وجود پایانه ترابری جنوب شرق ایران و بارانداز و سکوی اختصاصی راه آهن سراسری (منطقه ویژه سیرجان)
- وجود امکانات تخلیه و بارگیری سریع و ارزان
- تضمین سرمایه و حقوق قانونی سرمایه گذاران خارجی توسط دولت

• نقاط ضعف

- فقدان منابع کافی برای سرمایه‌گذاری در منابع زیربنایی در مناطق ویژه
- مشکلات نقدینگی، مشکلات تخصیص و اخذ ارز برای واردات مواد اولیه در مناطق ویژه
- نداشتن مسیر گردشگری پیوسته
- عدم احیا و مرمت نقاط گردشگری (تاریخی و طبیعی)
- عدم سامان یافتگی ورودی اطلاعات گردشگران
- عدم معرفی بسیاری از جاذبه‌های گردشگری (در سطح استانی، کشوری و بین‌المللی)
- کمبود راهنمای دائم گردشگری
- کمبود امنیت
- عدم وجود مناطق ویژه دیگر اقتصادی (از لحاظ کارکرد تجاری و اقتصادی)

• فرصت‌ها

- توسعه امکانات اقامتی و پذیرایی
- ایجاد اشتغال پایدار
- ایجاد اشتغال فصلی
- صدور فرهنگ
- امکان میزبانی رویداد‌های فرهنگی ورزشی (همچون مسابقات رالی روی شن)
- احداث استراحتگاه‌های بین‌راهی.
- احداث رستوران‌های بین‌راهی
- فراهم کردن امکانات لازم برای حضور سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی
- ایجاد زمینه مناسب برای انجام معاملات حضوری بین بازرگانان ایرانی و کشورهای مجاور
- امکان ثبت شرکت و مالکیت معنوی در منطقه
- کمک به جهانی شدن تولیدات

• تهدیدها

- در معرض تخریب قرار گرفتن ابنیه تاریخی و جاذبه طبیعی
- تهدید موجودیت خرده فرهنگ ها
- کاهش امنیت در مناطق گردشگری
- واردت بی رویه کالاهای بی کیفیت

۱-۳-۷-۴- اقتصاد کلان استان

- با بررسی تولید ناخالص داخلی استان مشخص شد که تولید ناخالص اسمی با احتساب و بدون احتساب ارزش افزوده بخش نفت و گاز طی دوره ۱۳۹۲-۱۳۷۹ روند صعودی داشته ولی تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت به جز در سال ۱۳۸۷ و ۱۳۹۲ روند صعودی داشته است. بر طبق بررسی های انجام گرفته کاهش چشمگیر تولید در سال ۱۳۸۷ ناشی از خشکسالی (پایین بودن متوسط بارش و افزایش درجه حرارت) در سال مورد نظر می باشد زیرا تولید بخش کشاورزی نیز در این سال کاهش پیدا کرده است. همچنین کاهش تولید استان در سال ۱۳۹۲ علاوه بر شرایط خاص تحریم های اقتصادی حاکم بر کشور، خشکسالی حاکم بر استان نیز تاثیر داشته است. نرخ رشد ارزش افزوده استان در این دوران حدود ۲۳,۹۷ درصد است که به نرخ رشد ارزش افزوده کشور ۲۴/۵ درصد نزدیک می باشد. همچنین به طور متوسط سهم ارزش افزوده استان حدود ۳/۳ درصد از ارزش افزوده کل کشور می باشد.
- بررسی روند سهم تولید ناخالص استان از تولید ناخالص داخلی کشور با احتساب و بدون احتساب نفت و گاز مشابه می باشد که عدم تاثیر پذیری بخش های مختلف اقتصادی استان و کشور از درآمدهای نفت و گاز را به خوبی نشان می دهد. درآمد سرانه استان نیز نشان می دهد که به طور متوسط سرانه تولید استان از کشور پایین تر می باشد که با توجه به پتانسیل بالای تولید در استان باید به این مهم بیشتر توجه شود.
- مقایسه ارزش افزوده واقعی بخش های عمده اقتصادی به طور متوسط طی سال های ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۲ استان کرمان حاکی از آن است که بیشترین سهم ارزش افزوده به ترتیب مربوط به بخش های کشاورزی،

- (۲۶/۲۹ درصد)، صنعت (۱۴/۶۳ درصد)، معدن (۱۱/۴۵ درصد)، عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه (۱۰/۰۹ درصد) و مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار (۷/۳۷ درصد) می باشد.
- بیشترین نسبت مصرف واسطه به ستانده در استان کرمان متعلق به بخش صنعت با ۰/۶۵ و کمترین آن متعلق به بخش آموزش با ۰/۱۲ می باشد که این نسبت برای کشور بیشترین متعلق به بخش صنعت با ۰/۶۸ و کمترین متعلق به بخش معدن با ۰/۰۵ بوده است. به طور کلی فعالیت بخش صنعت، حمل و نقل هوایی و ساختمان این شاخص عدد بزرگی را در استان و کشور به خود اختصاص داده و در آموزش، مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار و بهداشت و درمان این شاخص عدد کمتری را نسبت به سایر فعالیتها از آن خود کرده است.
  - درآمدهای استان شامل درآمدهای مالیاتی، درآمدهای حاصل از انحصارات و مالکیت دولت، درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالا، درآمدهای حاصل از جرایم و خسارات، درآمدهای متفرقه، واگذاری داراییهای سرمایه ای، فروش ساختمانها و تاسیسات دولتی، فروش و واگذاری اراضی می باشد.
  - با بررسی علل افزایش عملکرد درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۲ نسبت به سال قبل، می توان استقبال عمومی و اجرای مناسب قانون مالیات بر ارزش افزوده و ارائه اظهارنامه های مالیاتی در این بخش، به روز شدن پرونده مالیاتی شرکت های مشمول مالیات، افزایش درآمد کارکنان بخش دولتی و خصوصی، فعالیت مناسب اداره کل امور مالیاتی در به روز رسانی پرونده های مالیاتی، الکترونیکی کردن اظهار نامه های مالیاتی و شناسایی مؤدیان جدید مالیاتی را نام برد.
  - متوسط کل هزینه های مصرفی به قیمت اسمی یک خانوار شهری در استان کرمان در دوره ی مورد بررسی (۱۳۸۶-۹۲) به میزان ۱۴۱ درصد رشد داشته و از رقم ۵۹۲۶۴ هزار ریال در سال ابتدایی به رقم ۱۴۲۸۸۲۰۰۰ هزار ریال در سال ۱۳۹۲ رسیده است. کمترین میزان رشد مربوط به سال ۱۳۸۸ با ۰/۱- درصد و بیشترین رقم مربوط به سال ۱۳۸۷ با ۳۹٪ رشد می باشد.
  - به طور متوسط مخارج هزینه های خالص خوراکی و غیر خوراکی خانوارهای شهری و روستایی به قیمت ثابت طی دوره ۱۳۸۶-۱۳۹۲ کاهش یافته است و این به این معنی است که افزایش هزینه های خانوارها به دلیل استفاده بیشتر از مقدار کالاها و خدمات نیست بلکه به دلیل افزایش قیمت ها بوده است. همچنین طی این

دوران تورم مواد خوراکی و دخانی بیشتر از غیر خوراکی بوده است. در نتیجه رفاه خانوارهای شهری کرمانی طی دوره ۱۳۹۲-۱۳۸۸ کاهش یافته است.

- روند رشد قیمت‌ها در روستا بیشتر از شهر بوده است بنابراین روستاها افزایش قیمت بیشتری را نسبت به شهر طی دوره مورد نظر داشته اند.

- ضریب جینی استان کرمان در مناطق شهری و روستایی کمتر از ۰/۵ می‌باشد. همچنین طی دوره ۱۳۸۶-۱۳۹۲ ضریب جینی استان کرمان همواره از ضریب جینی کشور پایین تر بوده این نشان می‌دهد که توزیع درآمد در استان کرمان نسبت به میانگین کشوری مناسبتر می‌باشد و در دوره مورد نظر به طور کلی توزیع درآمد در استان کرمان و کشور علیرغم نوسانات زیاد به سمت عادلانه‌تر شدن می‌باشد.

- میزان کل سپرده گذاری (پس انداز) در بخش بانکی استان در دوره (۹۲-۱۳۸۶) از ۳۴۴۳۹۷۵۴ میلیون ریال در سال ۱۳۸۶ به رقم ۱۰۵۳۲۴۲۱۳ میلیون ریال در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته که بیانگر ۲۰۵/۸ درصد رشد در میزان کل سپرده گذاری‌ها در کل دوره ی مورد بررسی بوده است. این رشد نشان دهنده‌ی متوسط نرخ رشد سالانه ای به اندازه ی ۲۹ درصد می‌باشد. از کل ارقام ارائه شده در حدود ۱۷ درصد سپرده ها در بخش قرض الحسنه جاری، ۱۰ درصد در بخش قرض الحسنه پس انداز، ۲۸ درصد در بخش سرمایه گذاری کوتاه مدت، ۳۵ درصد در بخش سرمایه گذاری بلند مدت و ۸ درصد نیز در سایر بخشهای بانکی پس انداز شده است.

- در دوره (۹۲-۱۳۸۶) متوسط پس انداز هر خانوار در استان کرمان از ۵۳ میلیون ریال در سال ۱۳۸۶ به ۱۲۱ میلیون ریال در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است. این افزایش نمایان گر ۱۲۸ درصد رشد در کل دوره ی شش ساله مورد بررسی و متوسط نرخ رشد سالانه ی ۱۸ درصدی می‌باشد. این نرخ رشد نوسانات شدیدی نداشته و عمده ی نوسانات مربوط به سال‌های میانی دوره یعنی سالهای ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ بوده است. این نرخ رشد در سال ۱۳۸۷ به کمترین میزان، یعنی ۱۷- درصد، و به بالاترین میزان خود یعنی ۴۵ درصد در سال ۱۳۸۸ رسیده است.

- تغییرات و رشد دریافتی های استان مخصوصاً در دوره (۹۲-۱۳۸۶) از نوسان قابل توجه برخوردار است و یک روند منظم افزایشی را طی نکرده است. اصولاً حرکت در طول یک برنامه توسعه همراه با افزایش منظم

و مداوم اعتبارات می باشد. بدون شک نوسان و بالاخص کاهش رشد اعتبارات عمرانی تاثیر منفی بر توسعه استان خواهد داشت.

- اگر باتوجه به نرخ تورم، نرخ رشد واقعی دریافتی های استان را محاسبه کنیم ملاحظه می شود در بعضی از سالها دریافتی های استان از رشد منفی برخوردار بوده است.

- در دوره (۹۲-۱۳۸۶) تا سال ۱۳۸۹ آموزش و پرورش بیشترین سهم را از اعتبارات امور اجتماعی دارد در سال ۱۳۹۰ فرهنگ و هنر و آموزش و پرورش سهمی مساوی داشته اند اما در سالهای ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ بهداشت و درمان بیشترین سهم از اعتبارات اجتماعی را به خود اختصاص داده اند. سهم آموزش در طی این دوره روندی کاهشی را طی کرده و از ۵۲ درصد در ابتدای دوره به ۲۰ درصد در پایان دوره رسیده است. سهم فرهنگی در طول این دوره روندی افزایشی را طی کرده به طوری که از ۱۷ درصد به ۲۸ درصد در سال ۱۳۹۲ رسیده است. سهم بهداشت و درمان نیز روندی صعودی داشته و از ۴ درصد در سال ۱۳۸۶ به ۳۰ درصد در سال ۱۳۹۲ رسیده است.

- استان کرمان علیرغم برخورداری از مزیت های اقتصادی مانند معادن سهم بسیار ناچیزی از سرمایه گذاری خارجی در کشور را به خود اختصاص داده است. بررسی موانع مربوطه ضروری و از اهمیت برخوردار می باشد و موضوع یک تحقیق دیگر است.

- سرمایه گذاری بخش خصوصی داخلی با استفاده از سه شاخص ، سرمایه گذاری در بخش کشاورزی، سرمایه گذاری در ساختمان و مسکن در مناطق شهری و سرمایه گذاری در کارگاه های صنعتی مورد ارزیابی قرار گرفته است. از این منظر هم استان نسبت به میانگین کشور موفق نبوده است.

- پرداخت های تملک دارایی های سرمایه ای دولت جهت امور اقتصادی در دوره (۹۲-۱۳۸۶) از ۷۲۶۵۶ میلیون ریال در ابتدای دوره به ۱۸۷۷۶۷۹ میلیون ریال در انتهای دوره رسیده است. این متغیر نسبت به امور عمومی و اجتماعی بیشترین سهم از پرداخت های تملک دارایی سرمایه را به خود اختصاص داده است. امور اقتصادی نسبت امور اجتماعی از نوسانات کمتری برخوردار بوده و طی دوره روند کاهشی را طی کرده است. سهم این متغیر از ۷۹,۳ درصد در سال ۱۳۸۶ به ۷۱,۹ درصد در سال ۱۳۹۲ رسیده است. نرخ رشد پرداخت های مربوط به امور اقتصادی در طول دوره نوسان زیادی داشته است و از ۱۷/۸ درصد در ابتدای دوره به بیشترین

میزان نرخ رشد آن ۴۰ درصد در سال ۱۳۸۸ رسیده است. این متغیر در سال‌های ۱۳۸۸، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ نرخ رشد منفی را تجربه کرده است.

• نقاط قوت

- تاثیرپذیری کم تولید استان از درآمدهای نفتی
- داشتن مزیت نسبی در کشاورزی، شکار و جنگلداری نسبت به سایر مناطق کشور
- دارا بودن مزیت نسبی در آموزش
- داشتن مزیت در بهداشت درمان و مددکاری
- داشتن مزیت در بخش معادن خصوصاً معادن غیر نفت و گاز
- ارتقا جایگاه اقتصادی از بودجه عمرانی استان
- افزایش اعتبارات هزینه ای استان در بخش تربیت بدنی
- رشد سرمایه گذاری در بخش صنعت
- روند توزیع درآمد شهرهای استان به سمت توازن بیشتر
- توزیع مناسبتر درآمد استان نسبت به متوسط کشوری
- افزایش میزان سپرده گذاری در استان
- رشد متوسط رفاه خانوارهای شهری
- کاهش وابستگی منابع درآمدی استان به منابع دولتی
- افزایش رشد تفریحات در بخش مصارف غیر خوراکی استان

• نقاط ضعف

- پایین بودن تولید سرانه استان نسبت به میانگین کشور
- وابستگی تولید داخلی و اشتغال استان به درآمدهای بخش کشاورزی با توجه به محدودیت منابع آبی استان
- عدم جذب سرمایه گذار خارجی خصوصاً در معادن به منظور توسعه بیشتر و جذب درآمد برای استان

- بی ثباتی در مزیت نسبی صنعت و ساختمان در استان نسبت به سایر مناطق با وجود سهم بالای سرمایه گذاری استان در این بخش ها نسبت به برخی از بخش های دیگر اقتصادی
- با توجه به شرایط بحران آب، عدم فعالیت در برخی از صنایعی که به آب کمی نیاز دارند و ارزش افزوده فراوانی می توانند داشته باشند مانند پوشاک صنایع نساجی و عمل آوری و...
- عدم مزیت نسبی در محصولات غذایی و آشامیدنی
- ضریب مکانی پایین استان در امر رستوران داری و هتلداری با وجود استعداد بالقوه استان در این زمینه.
- ضریب مکانی پایین در بخش حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات و عدم مزیت نسبی در این بخش با توجه به سهم بالای محصولات کشاورزی و صنعتی استان
- ناتوانی استان در وصول درآمدهای مصوب در سال های اخیر
- ناکارآمدی شبکه بانکی و عدم مزیت آن در استان نسبت به سایر مناطق کشور.
- تمرکز درآمدهای استانی به یک منبع درآمدی (مالیات بر شرکت ها و درآمد)
- پایین و ناپایدار بودن تسهیلات بخش کشاورزی استان نسبت به کشور
- بالاتر بودن اعتبارات هزینه ای استان نسبت به تملک دارایی های سرمایه ای
- روند توزیع درآمد روستاهای استان به سمت ناعادلانه تر شدن درآمدها
- ناعادلانه تر بودن توزیع درآمد در دهک های پایین جمعیتی استان
- بالاتر بودن رفاه خانوارهای شهری از روستایی
- رشد هزینه های حمل و نقل و ارتباطات در هزینه خانوار استان

• فرصت ها

- جذب سرمایه گذار خارجی به جهت جذابیت سرمایه گذاری در معادن و صنعت استان
- جاذبه های گردشگری فراوان و اقلیم بک
- وجود مناطق بکر و زیبای استان کرمان شرایط مناسب برای جذب گردشگران خارجی با ایجاد زیرساختهای لازم برای این موضوع
- نزدیک بودن به بازارهای استان هایی چون سیستان و بلوچستان و هرمزگان و خراسان جنوبی

- داشتن مزیت نسبی در تولید بسیاری از محصولات کشاورزی با توجه به اقلیم چهار فصل استان در مقایسه با استان‌های همجوار.
- ارزش افزوده بالای بخش بهداشت و درمان در استان با وجود امکانات و زیرساختهای لازم زمینه مناسب برای ایجاد گردشگری سلامت

• تهدیدها

- مزیت نسبی یک فعالیت پویاست. پایین آمدن قیمت برخی از محصولات بویژه محصولات کشاورزی در بازار جهانی تهدیدی برای تولید محصولات داخلی با روش‌های سنتی
- تحریم‌ها و بحران‌های اقتصادی ملی
- تصویب قوانین سیاست زده و بی کیفیت
- مشکلات زیست محیطی و بحران آب منطقه و خشکسالی
- بی ثباتی سیاست‌های اقتصادی در جهت حمایت از تولید کننده و مصرف کننده
- نبود زیر ساخت‌های گردشگری مانند رستوران و هتلداری، حمل و نقل و ...
- نبود نظام رقابتی سالم در بین تولید کنندگان
- وضعیت سلامت و نامطلوب شبکه بانکی کشور
- کیفیت پایین دارایی‌های بانک و تنگنای اعتباری بانک‌ها
- قیمت گذاری برخی از محصولات کشاورزی و صنایع تبدیلی غذایی در جهت حمایت از مصرف کننده بدون توجه به قدرت رقابتی تولید کنندگان
- بیکیفیت بودن نظام آموزشی و پایین بودن نرخ رشد علم
- بالا بودن قیمت منابع تولید برای تولید کنندگان صنعتی در کشور
- پایین بودن راندمان تجهیزات صنعتی
- مهاجرت روستائیان به شهرها
- دادن مجوز تاسیس کارخانجات صنایع تبدیلی بدون توجه به میزان نیاز استان‌ها

۱-۳-۷-۵- ساختار فضایی فعالیت‌های اقتصادی

- شرایط اقتصادی - اجتماعی حاکم بر نظام فضایی در شهر - منطقه کرمان نشان می‌دهد که استان در ردیف مناطق صنعتی - معدنی (نیمه شمالی) و کشاورزی (نیمه جنوبی) قرار می‌گیرد.
- ساختار فضایی توسعه استان متأثر از پتانسیل‌های اقتصادی در هر منطقه است بطوریکه مناطق شمالی مرکزی و غربی استان کشاورزی و متکی به تولید پسته و صنعت وابسته به منابع زیرزمینی غنی دارد در حالیکه مناطق جنوبی استان توسعه متکی به کشاورزی باغداری و جالیزی دارد.
- وسعت زیاد استان کرمان و ساختار تشکیلات زمین ساختی باعث شده است که این استان مقام اول کشور را به لحاظ معادن متعدد و غنی به دست آورد. استان کرمان از نظر دارا بودن مواد معدنی (فلزی و غیرفلزی) دارای کانی‌های مس، آهن، باریت، سرب، زغال، گچ، سنگ آهک، ترورتن، ماسه و خاک رس می‌باشد. در حال حاضر بیش از ۴۰ نوع ماده معدنی در استان شناسایی، اکتشاف و یا به مرحله بهره برداری رسیده است که شامل مواد فلزی، غیر فلزی، سنگ‌های تزئینی و نما و مصالح ساختمانی می‌باشد.
- بررسی توزیع فضایی بخش صنعت و معدن استان از تمرکز شدید این بخش در شمال و شمال غرب استان و عمدتاً در شهرستان‌های کرمان، رفسنجان سیرجان و زرنند حکایت دارد و از یک عدم تعادل شدیدی در مناطق استان به خصوص شمال و جنوب مواجهه می‌باشیم.
- سطح بندی نقش و عملکرد شهرها نشان می‌دهد تعداد ۲۸ شهر از شهرهای استان نقش کشاورزی دارد در واقع روستا شهرهای تبدیل شده به شهر هستند که نقش کشاورزی خود را حفظ کرده اند. تعداد ۹ شهر نقش صنعتی و معدنی دارند. یک شهر نقش تجاری و ارتباطی دارد. چهار نقش نفریحی و توریستی دارند. تعداد ۲۱ شهر نقش خدمات رسانی به حوزه نفوذ خود را دارند و در واقع شهرها با عملکرد خدماتی هستند. سه شهر از شهرهای استان نقش گذرگاهی و بین راهی را دارند. دو شهر چند نقشی اند. سه شهر نقش حومه ای دارند.
- تحلیل ساختار فضایی روستا نشان می‌دهد که مهمترین منطقه روستایی استان، بخش مرکزی و جنوبی استان است که به دلیل جمعیت روستایی در این منطقه متمرکز شده است.

• نقاط قوت

- الگوی فضایی شهر- منطقه ای چند مرکزیتی
- ساختار سلسله مراتبی شبکه شهری
- الگوی سلسله مراتب رتبه اندازه ای شبکه شهری
- انطباق سلسله مراتب جمعیت و خدمات رفاه عمومی
- مجاورت فضایی چشمگیر بین کانونهای سکونتی و فعالیتی در ناحیه فعال اکولوژیک
- توجه پذیری حمل و نقل عمومی
- وجود پارک علم و فن آوری
- وجود مراکز رشد
- وجود منابع معدنی مختلف در سطح استان
- جاذبه های بی نظیر گردشگری

• نقاط ضعف

- توسعه نیافتگی فضایی مناطق کویری و عدم استفاده از ظرفیتهای آن
- ساختار ناکارآمد حرکت و دسترسی
- اغتشاش فضایی ناحیه فعال اکولوژیک
- تفرق سیاسی - فضایی تقسیمات کشوری و محدوده های قانونی و حرایم شهرها
- پوشش فضایی ناقص شبکه شهری
- عدم تعادل در توزیع فضایی سکونتگاههای روستایی
- رخداد پدیده خزش شهری- فضایی
- ساختار خطی، پراکنده و غیرمنعطف الگوی کالبدی سازمان فضایی
- روند نزولی کیفیت فضایی کانون های سکونت
- عدم تنوع در سیستم حرکت و دسترسی

- افزایش تعداد شهرهای استان کرمان به ۷۱ شهر طی دو دهه بدون در نظر گرفتن زیرساختهای مناسب زندگی شهری
- فقدان و ضعف نهادهای تخصصی فنآوری اطلاعات و ارتباطات
- فقدان ساختار الکترونیکی بازرگانی
- توان پایین فنی ساختار سازمان مدیریت منطقه ای
- تداخل، تزامن و فشار بالای سکونت و فعالیت ناشی از هم پوشانی فضایی
- فقدان مدیریت یکپارچه توسعه گردشگری
- عدم درک مزیت های فضایی

• فرصت ها

- وجود شش محور ارتباطی فرامنطقه ای
- موقعیت منطقه ای و مرکزیت منطقه جنوب شرق
- قرار گرفتن در مسیر حمل و نقل کالا و انسان از جنوب و شرق کشور به مناطق مرکزی
- توسعه یافتگی نسبی در مقایسه با استان های جنوبی و شرقی که می تواند به عنوان فرصتی برای تبدیل شدن به قطب توسعه در منطقه تلقی شود
- وسعت زیاد استان در مقایسه با سایر استانها امکانات بالقوه متنوع اقتصادی و اجتماعی را در استان فراهم کرده است.
- مزیت های محیطی و جغرافیایی منطقه جنوب شرق
- تصویب سند راهبردی توسعه فن آوری نانو در مقیاس ملی
- موقعیت مرزی منطقه و نزدیکی به کشورهای شبه قاره هند
- تعیین مناطق نمونه گردشگری و سرمایه گذاری تبعی آن
- مزیت های بی نظیر محیطی
- وسعت زیاد استان
- مزیت رقابتی ویژه صنایع پشتیبان کشاورزی در سطح ملی
- مزیت رقابتی ویژه گردشگری در سطح ملی

• تهدید ها

- عدم تناسب فشار فرامنطقه ای جمعیت با زیرساختهای سازمان فضایی
- عدم تناسب نظام تخصیصی بودجه ملی
- همجواری با استانهای مرزی سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی و هرمزگان که هرگونه تغییرات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در این مناطق مرزی به سرعت آثار خود را به کرمان منتقل می کند.
- موقعیت جغرافیایی کرمان و دوری از مراکز تجمع انسانی، مراکز سیاسی و اداری و....
- موقعیت طبیعی استان که امکان وقوع حوادث طبیعی مثل زلزله، سیل و خشکسالی را در استان بالا برده است.
- عدم رشد مناسب اعتبارات پارکهای علم و فناوری در کشور
- عدم وجود استانداردهای مناسب ملی در فن آوری و ریز فن آوری
- فقدان وجود صنایع ملی مبتنی بر مزیت های محیطی صنایع دستی و گردشگری و کشاورزی